

Di zîndana Diyarbekir de grewa mirinê

Girtiyekî hefsa Diyarbekir ji bo ku bi seredanê (z-i yaretcîyê) xwe re bi Kurdi peyivî ji alî leşker û qerdiyanê hefsê ve bi hawekî hovîfî hat hingavtin. Ev bûyer bû sebebê ku girtiyen welatperwer û şoresger ji zûlm û zora nedîti re bîbêjin bes û dest bi grewa birçibûnê bikin. Ji xwe berî vê bûyerê ji girtiyen gelek caran agahdarî dabûn malbatê xwe û gotibûn ku ji hilbijartina tevayî û virdaye gelek heq ji desten me girtin û rewşşa me roj bi roj xerabtir dibe. Ev bûyera dawî bû sebebê çîrûska liberxweda nek nuh.

Di 29'ê meha Çileye Paşîn de gelek malbat wek hertim çûn seredana girtiyen xwe. Di vê ziyaretê de hemû girtiyen ji malbatê xwe re gotin ku, ji ber zûlm û zor û lêdanen li me divê, ji ber rewşşa ku roj bi roj xerabtir dibe û ji ber ku bi Kurdi qisekirin xedexeye û ên dipeyivin tên îşkencekirin, me dest bi grewa birçibûnê kiriye. Li ser vê agahdariya girtiyen siyasi, malbatê wan ev neheqî û hovîtiya ku li zarokên wan dibe protesto kirin. !50 kes ji ber girtigeha

Girtiyen siyasi li hember zûlmu zorê serî hildan.

□ Girtiyekî siyasi ji bo ku bi malbatâ xwe re bi Kurdi peyivî hat îşkencekirin.

□ Malbatê girtiyen dibêjin ku; heger li hember vê zûlmu zorê tedbir neyê stendin ewê nîvî me li ber hefsê û nîvî me ji li ber bîna SHP'ê têkeve grewa birçibûnê..

Diyarbekir heta ber xaniye (bina) SHP'ê meşyan û bi serokê SHP'ê yê wilayeta Diyarbekir Haşim Ozko-

yuncu re peyivîn, jê daxwaza alîkîriyê û hin teşebusa kirin. Haşim Ozkoyuncu piştî

ku bi malbatê girtiyen peyivî û ji wan hin agahdarî girt preskonferanse çekir. Di vê civînê de bi kurtayî van tişten jêrin got: "Di hefsa leşkerî de girtiyekî siyasi ji ber ku bi malbatâ xwe re bi Kurdi peyivî îşkence dîtiye, girtiyen siyasi ji ber ve yekê û ji ber rewşşa girtigehê pirr

xerab bûye dest bi grewa birçibûnê kirine. Malbatê girtiyen gelek bi xem in., Dûmahiîk r.11

PARLAMENTEREKİ SHP'Ê GOT KURD HEYE

Meclîsa Tirk tevlihev bû

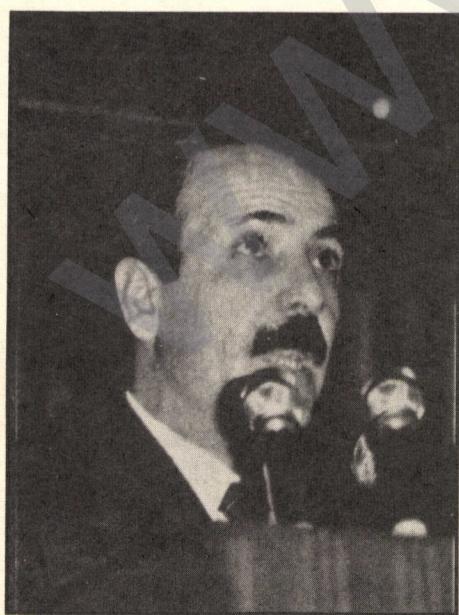
M. Alî Eren got: "Meselên milî ne xof in. Ew, divê di nav her kesî de bêñ munaqêsekirin. Parlamento ji divê tevî vê munaqêse bibe."

Parlamentere SHP'ê yê İstenbol, Mehmet Alî Eren roja 19'ê Çileye Paşîn, di parlamento Tirkîye de li dervayî rojevî axafinek li ser pîrsa Kurdi kir. M. Alî Eren li gor xwe da xwiyakirin ku li Tirkîye Kurd "qewmiyetek eqalî" ne û got ku li Tirkîye "meselek milî heye"

M. Alî Eren di axafina xwe de wiha got: "Meselên milî ne xof in. Ew, divê di nav her kesî de bêñ munaqêsekirin. Parlamento ji divê tevî vê munaqêse bibe."

"Parlamento mecbûr e ku vê tabuyê bişkîne. Divê pîrsa Kurdi bi her awayî bigre dest, pêşniyariyê realist berpêş bike û bi hûr û kûrî munaqêse bike. Yan na, li Tirkîye, tu carî demokrasî wê ji hiştina di bin wesayetê de xelas nebe. Hebûna Kurdan misêwa hatiye înkarkirin. Tim bi sik li wan însanên me hatiye nihîrtin. Qanûnên me li Rojhîlatê bi awakî û li Rojava bi awakî din hatine tatbîqkirin û şirovekirin. Ji buyerek basittirin ji hemû xelkê

Dûmahiîk r.11

M. Alî Eren: "Heta ku mesela Kurd bi rîyeke demokrafîk hel nebe demokrasiya Tirkîye ji bin wesayetê dernakeve"

Almanya Federal

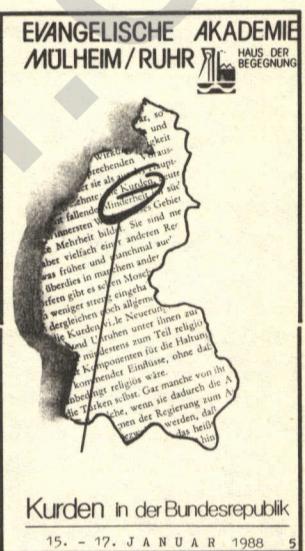
Konferans Li Ser Rewşa Kurda

Divê ku Kurdên li Almanya Federal û Berlinê Rojava dijîn; wek grûbeke netewî a serbuxwe ji alî Dewleta Alman a Federal ve bêñ nasîn.

Akademîya Kilîsa Protestan a Mulheim /Ruhr li Almanya Federal, KKDK, Komkar û UKD bihev re ev konferans li ser rewş û pîrsen Kurdên ku li Almanya Federal û Berlinê Rojava dijîn di xêniye Akademîya Kilîsa Protestan a Mulheim/ Ruhr de çekirin. Konferansê ji êvara roja 15.01.1988'au destpêkir û sê şev û sê rojan domkir.

Konferansê bala gelek rîexistin û kesan kişand ser rewş û pîrsen Kurdên ku li Almanya Federal dijîn. Nêzî 60 temsîcîyen rîexistinan ji kesen Alman û bîyanîyan tevî karê konferansê bûn.

Ji xeynî Rêexistinê Tirkan û Kurdan ev rîexistin û kes tevî karê konferansê bûn. Yekîtiya Komelê Yunan,

Kurden in der Bundesrepublik
15. - 17. JANUAR 1988 5

Xaça Sor a Almanya Federal, Wezareta Kar a Almanya Federal, Arbeiterwohlfahrt bi navê merkezê, Temsîcîyê Almanya Federal li cem bo Dûmahiîk r.11

İfada M. Şeyhîmus Cibran
"HEGER EZ CAREK DIN
BIHATAMA DINYAYÊ
EZÊ DÎSA JÎ BIBÜMA ŞOREŞGER"
Di rûpela 2'yan de

Pêşmerge êrîş bir ser herêma Dêrelokê û Serîres

Gelek leşkerên dijmin hatin kuştin û dil (esîr) girtin.

Teyarek dijmin hat xistin û pilotê wê jî hat dîlgirtin.

Qesra havingeh ya Seddam Huseyin, naibî wî Tarik Eziz û ya endamên serkidayetiya Baasê hatin imhekîrin.

tê wê Salih Cedûh Ficin jî di dest pêşmergeyan de dil e. Hêzên pêşmerge di dawa ya vî serî de xenîmetek hêja ji bi dest xistin. Ji wan sîleh û eşyan ên girîng ev in: Topek 120 mm., topek 82 mm., 3 reşâşen 14,5 mm., 2 kamyonen eskerî û 1000 çekên sivîk Dûmahiîk r.11

Röleva Mebe

Menfeeta Milet di Kude ye

Axaftina li ser mesela Kurd ku parlamentere SHP yê İstenbolê roja 19'ê Çileyê Paşin di parlamento Tirkîyê de kir, ji nişka ve parlamento û çapameniya Tirkîyê serûbinî hev kir; awirêñ tûj û protestoyen dilres li hemberi M. Eli Eren rabûn pêdarê. Heta li gor hin rojnamen Tirkan wê roja ku axaftin li ser mesela Kurd hat kirin, reş û tarftirin roj bû di dîroka parlamento Tirkîyê de. Dawiya dawî, tecawuzî bekareta parlamento bûbû(!).

Helbet êrisen ku ji alî burjuwaziyê mêtîngîkarê Tirk çûn ser M. Eli Eren ne ecêb in û meriv lê hey ret nabe. Ji xwe meriv nikare tu hêviyek din ji burjuwaziyê Tirk û ji hukûmeta wî ya diktatoriya faşist a iroyîn bike.

Lê li aliye din tişte ecêb ew e ku di rojek wek iro de, hêzên demokrasiyê, siyasetvan û rewşenbirêne Tirkên demokrat li hember êrisen burjuwazî bêdeng man û M. Eli Eren bi tenê hiştin. Gava sebebê bêdenegiyê ji wan tê kirin, çiva didin xwe, dibêjin ku iro ne roja axaftinek wiha ye, ji axaftinê wiha "tûj" re hin roj divê. Li gor hinan jî, erê baş bû ku M. Eli Eren behsa navê Kurdan kir, lê divê negotaba ku "Kurd eqalyek milî ne". Çimkî, li gor wan, burjuwazî hê negîhaştiye wê tehemelê ku "aqilyek milî" di nav "hidûdên Tirkîyê" de qebûl bike.

Eger meriv rastiyê bêje, xuyaye ku ev hemû mahne ne ji bo ku siyasetvan û rewşenbirêne Tirkên demokrat xwe bêdeng bikin û çiva bidin xwe. Xuya ye di têkoşina şerî demokrasiyê de wan tecrûbe ji jiyana kevn wernegirtine, xwe ji bin tesîra birübaweriya şovenizma Kemalizmê xelas nekirine, hê tê negihîstine ku heta mesela Kurd li Tirkîyê negîhîje hellek demokratik û adîl demokrasiya Tirkîyê tacarî nikare xwe ji bin xetera wesayetê xelas bike. Ji alî demokrasiya Tirkîyê ve gelek heyf û ciyê kovanê ye ku ew hîn Kurdan ne wek mîletekî lê wek "eqalyek milî" ji qebûl nakin, tehamula wan ji vê re tune ye.

Lê divê baş bê zanîn (û rojîn pêş jî wê diyar bikin) ku Tirkîyê gava li mesela Kurd wek meselek "eqalyen millî" ji bê qebûl kirin, problem hel nabe, têkoşina gelê Kurd ya ji bo serxwebûnê nasekine, demokrasiyek rastin ciyê xwe nagire û riya pêşveçûna welat, azadî û refaha civakê venabe. Çimkî, Kurd, ne "eqalî" lê mîletekîn ku li ser erdê xwe yê Kurdistanê piranîne û ji hemû mafênen xwe yê millî û demokratik hatine bêparhiştin. Her demokratekî Tirk divê vê yekê di serê xwe de bi cih bike wek mîlet Kurd bi tiştekî xwe ji mîletê Tirk ne kêmter e. Loma jî li Tirkîyê çi mafê mîletê Tirk heye, divê yê mîletê Kurd ji hebe. Ji alî mafan de ne heqe tu kesî ye ku bêje bira Kurd ji Tirkan kêmterbin û ne jî Kurd vê yekê qebûl dikin. Loma jî riya hela rastîrîn, demokrattîrîn û adiltîrîn ew e ku divê her demokrat qebûl bike ku mafê mîletê Kurd ku da qedera xwe bi destê xwe tayîn bike. Ji vê pêştir tu hel, tu rê nikare ber li êş û sergêjaniyan nagire.

Loma jî iro wazîfe ne ew e ku li ser axaftina Eren herkes bêdeng bîmine û li bahanan bigere, lê rî ew e ku xwedî li axaftinê wî derkevin û pêşniyariyan pêşdetir bivin. Ev yek ne bes ji bo menfeeta mîletê Kurd, lê ji bo menfeeta mîletê Tirk e ji.

Çi bi serê 8.000 Kurdan de hat?

Wek tê zanîn roja 30'ê Tîrmeha 1983'yan, hêzên ewlekarî (emni) û leşkerî yê İraqî, dor li kampêن Qıştepe û Diyana yê nêzî Erbilê girtin û 8000 Kurden Berzanîyan ên di navbera salen 12 û 80'yî ci-vandin. Ev Kurd bi konvoyen leşkerî hatin neqîlkirin bajarê Bexdayê. Lê çi bi serê wan de hat? Hatin zîndankirin, hatin işkence- kirin û qetîamkirin? Tu kes pê nizane.

Li ser vê yekê Komîteka Amadekirinê ya li London rapore bi İngilîzi belav kir ku nav, sal û ciyê jidayikbuna hinji van 8000 Kurdan tê de cî girtîye û tê de ji rêxistinê navnetewî, parlamento û rêxisînê miro-

vahî û hukumetên welatên cihanê tê xwestin ku li ser rewşa van Kurdan rawestin, rejima İraqî mecbûr bikin ku agadarî di derheqê wan de bide û wan berde.

Komîte, ji hemû Kurden welatparêz jî doza alîkîriyê dike ku vê raporê li der û dora xwe, li welatê ku lê, ne belav ke, bişne ji parlamento, rêxistin, endamîn akademî û unîversitan re û bi vî awayî beşdarî vê kampaniyê bibe.

Her çi kesê ku bixwaze raporê bi dest xe, dikare ji navnîşana jêrin peyda bike:

PO BOX: 607, London NW 80 DT, U.K.

X E B E R

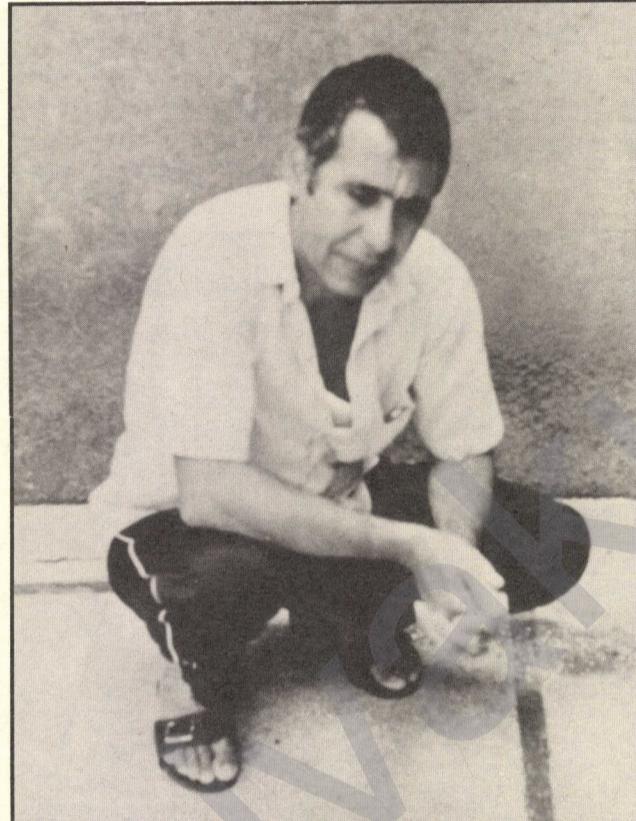
İfada M. Şeyhîmus Cibrân

"HEGER EZ CAREK DIN BIHATAMA DINYAYÊ
EZÊ DÎSA JÎ BIBÛMA ŞOREŞGER"

1

Ez li vir ji ber têkoşina xwe ya şoreşgerî têm mahkemekirin...

M. Şeyhîmus Cibrân (Xâlid) kadirekî hêja yê Partiya Pêşeng a Karkerî Kurdistan (PPKK) e ku ji alî hemû hêzên Kurd baş tê nas kirin. M. Cibrân ji wek gelek şoreşger û welatperwerî pişî derba faşist a 12'ê ilonê derket dervayî welât û demekê li Swêd jî ma. Lê wî tu carî Ewrûpa ji xwe re cî û war qebûl nekir û di sala 1986'an de vegeriya Kurdistanê. Lê pirr mixabin ew di 9'ê Çiriya Pêşîn (oktober) de li qezâ Cizîrê hat girtin.

Şeyhîmus Cibrân di girtîgeha Diyarbekir de.

Nûnerên muhterem ên mahkemî!

Ez li vir ji ber têkoşina xwe ya şoreşgerî ku dixwazîm mîlete min ji tarîtiya qîrnê navîn xelas be û bigîhîje şertîn jîyanek insanî û ji ber bîr û baweriyê xwe yê siyasi têm mahkemekirin. Têkoşina ku ez ji bo serxwebûna mîletê xwe didim, perçak ji têkoşina karker û xebatkarê Kurdistanê ya ji bo avakirina civatek azad, bê tebeqe û bê kedxuri ye. Ev têkoşin ji bo demek nêzîk; li welatê me biserxistina şoreşka milî ya demokratik a gelêri ye. Li welatê me li Kurdistanê ji bo dawianîna kedxuriya siyasi û aborî û avakirina civatek azad, têkoşin vezifeyek şoreşgerî ye. Ya din, piştgirîya çîna karkirê cihanê û tevgerîn milî, daxwaziya cihanek di nav aşîtiyê de û ji çekan rîzgarkirî jî wacîbekî şoreşgerî yê û mirovatiyê ye.

Ez ji ber bîr û baweriyê xwe mahkeme dibim. Li gelek welatên cihanê û li wan welatên ku bi rasti demokrasiya burjuwazî heye jî, mîeriv ji ber van bîr û baweriyê xwe nayîn mahkeme

M. Cibrân, him di bin lêdan û işkencê diktatoriya faşist de bi qehremanî li ber xwe da û him jî di mahkemeyên kolonyalist de bi mîranî bîr û bawerîya xwe û ya partiya xwe parast. Ev mîranî, liberxwedan û parastina wî hêzên kolonyalist mit û mat hîş, dîn û har kir. Wî, xurtbûn, mîranî û serînetewandina şoreşgerekî a çîna karkî û şertîn herî xirab û dijwar de bi militanî bi dost û dijminan baş da nîşan dan. Wî, li gel hemû işkenceyên giran ji ber dijminê hov danexwar û bi vê tevgera xwe şerefa endametiya partiya xwe û ya gelê xwe yê qehreman bê dudîlî parast û bi vê parastin û mîraniya xwe jî silek baş avet ji teslimiyet û îxanetê de.

Di hezîrana 87'an de mahkema hêzên dagirker 14 sal ceza dan M. Cibrân. Lê wî di hundur mahkema wan de bi qîrîna sloganên (şiarîn) şoreşgerî da nîşandan ku ev 14 sal ceza jî wê nikaribe wî ji têkoşina wî ya ji bo sexwebûna Kurdistanê dûr bixe. Li ser vê liberxwedana wî, mahkema hêzên kolonyalist 6 sal cezayê din jê re xwestin. Mahkemê bi vê jî qîma xwe nanî, leşkerên destbixwîn li ber çavên hakim û mudîumûman fena kûçikên har êrisî wî kirin û bi deqîqan ew hingavtin (lê xistin). Lê vê bê şerefi û hovîtiya dijmin jî ew ne tîrsand, serî wî li hember dijmin netewand; bi vacayî (bileks) wisa qîriya nav cavê wan: "Bimre diktatoriya kolonyalist û faşist, bijî şoreşka Kurdistanê ya milî demokratik û gelêri! Biji PPKK!" Li ser vê welarperwerî û muqawemeta wî, mahkemê di derheqê wî de dawake sisiyan vekir.

Do, di xebata wî ya derva de ew wesfîn wî yê şoreşgerî, bawerîya bi gel, bi xebat û bi têkoşînê, iro di zîndanê Diyarbekirê de bi xurtî dom dike. Û ew camêrî û liberxwedana wî, ji hemû heval û hogir û ji gelê wî re serbilindiyek mezin e.

Di mahkema kolonyalist de M. Cibrân ji mecbûrî parasîna xwe bi Tirkî kirîye. Ü ji ber vê yekê jî ew Kurd, heval û dosten wî yên ku bi Tirkî nîzanîn wê nikarîbin ifada wî bixwînin. Loma jî me wek rojnama Armanc rast dît ku parastina (ifada) M. Cibrân bi Kurdi biweşînin.

xwe ya berê de jî diyar kiribû, dera ku demokrasî û masî însanî lê tunebe mahkemek serbixwe û hebûna huquq bi hemû prensîban payin jî guman ji xeyalê wê de ne tiştek e. Çunkî bi tevayî mahkeme di bin emir û qeyd û merbendîn leşkerî de hereket dikin. Kefenê mirov berê tê bîrrin. Ü ji viya re jî sebebekî hazirkirî tê dîtin. Mesela wek ku heyeta mahkemê ya muhterem dibêje, ne ez û ne jî partiya min, xwedî bawerîye henekin û bê mane, yanî cudakirin û perçekirina, ya jî ji ortê rakirina Tirkîye ne. Ji ber ku em partiyek li gor felsefa ilmî hereket dikin. Loma jî armanca têkoşina me ne cudakirin, perçekirin, yanî ji ortê rakirina Tirkîye ye, armanca me rîzgarkirina welatê me, Kurdistanâ mustemleke û bi serxistina şerî netewî û civakî ye.

tevayîya jiyanê. Çaxa ceza tê dayîn mahkeme serbixwe hereket nakin, ew qaidênu huquqî bi hawakî rastin nayê bi karanîn, rîyati prensîbê mezinayıya huquq nayê kirin. İcar çaxa ez li vir van gotina dibêjim dibê ew mane jê derne-keve ku ez tiştekî wisa dipêm. Wek min di ifada

Dûmahîk di hejmara bê de

KURDISTANA IRAQÊ:

Di du mehan de 700 îdam

Li gor malûmaten ku ji alî Cepha Niştimanî Demokratî (CUD) ve gihîstine destê me, mehîn dawî yên 1987'an de rejîma Seddam a xwînrêj nêzî 700 kesî Ereb û Kurd dardekirine (îdam kirine).

ji vana sedî 75'ê wan zarok in û ruşda xwe hîna îspat ne-kirine. Ji vana laşê hîna dane malbaten wan. Li gor gotina malbaten wan di laşê wande gelek derbêl lêdanê hebûne. Yê ku li bajarê Silêma-

nîyê laşê wan teslimî malba-tên wan kirine, hînek jê ev in: 1-Hêris Kemal Qadir, 2-Kemal Salih Ebdella, 3-Hemeşakir Şerif, 4-Karwan Nûzad Hemeaxa, 5-Rizgar Enwer Riza, 6-Dara Mehe-med Sadiq, 7-Rêbar Mehe-med Kerîm, 8-Mehemed Ehmed, 9-Hemedemîn Ya-sîn, 10-Kerîm Hecî Sediq, 11-Azad Nûrî Ehmed, 12-Emer Şakir, 13-Xerîb Darûaxa.

BI KURTÎ

Batman: Di dawiya meha Çileye Peşîn de li Bat-mânê ji aliye SHP (partiya Gelerî ya Sosyaldemokrat) ve li dijî buhayiyê mişîngek hat çêkirin. Miting gelek bi girseyî derbas bû. Polis pişti mitîngê 60 kesî girt. Di ser girtina wan re 40 roj derbas bûn, lê hêjî tu xeber ji wan nehatîye stendin. Di nav van 60 kesan de bi navê Asiya Oguz pîrejin jî heye.

İstenbol: MîT (îstîxbarata Tirkîyê) belavokek nû derxist. Vê carê belavokê bi navê "rêxistin" ek tuneyi, "Şoresgeren Kemalist" derxistiye. Wek tê zanîn, di vê sala dawî de gelek belavok ji aliye MîT'ê li ser navê rêxistinê heyî û tuneyi hatine derxistin û belavkirin. Ev belavoka dawî ku bi îmza "Şoresgeren Kemalist" hatîye derxistin "rexne" li TKP û vegera her du sekreteran a Tirkîyê, digre. Belavok li İstenbol hatîye postekirin.

Duisburg (Almanya Rojava): Yekîtiya Çep li bajarê Duisburgê, di 19.12.1987'a de ji bo "Efuya tevayı û ji bo rakirina cezayê îdamkirinê" şevezek çêkir. Beriya vê şevê, bi navê Komîta Yekîtiya Çep a Alamanya Rojava di derheq vê meselê de belavokek jî hate belavkirin.

Bonn (Almanya Rojava): Cejna xwendevanen unîversita Boonê di 16.01.1988 de li bajarê Bonnê çêbû û nêzî 2000 mirov ji gelek grûbên cur bi cur ên bîyaniyan û Alman di dejnê de ciyê xwe girtin.

Gruba folklorâ KKDK a komela Koln govendên Kurdi leyist. KKDK belavokek bi zimanê Almanî li ser rewşa Kurdistanê û têkoşîna gelê Kurd a ji serxwebûn û azadîyê, li besdârên cejnê belakir.

Hamburg (Almanya Rojava): "Hefteya Piştgiriya navnetewî bi Kurdistanê re" di navbera 3-7'ê Sıbatê çêbû. Ev hefta di bin sîwana Partiya Grûnan a Hamburg de çêbû û hemî rêxistinê her çar perçen Kurdistanê bi hev re amade kiran.

Di nav van rojan de nimûneyen ji kultur û çanda gelê Kurd hat şanîdan û li ser rewş û têkoşîna Kurdan a li Kurdistanê agahdarî hat dayin. Amedekarê Hefteya Piştgiriya Kurdistanê xwestin bi vê yekê piştgirtiya navnetewî bi têkoşîna rizgarîya Kurd re xurtir kiran û çanda gelê Kurd bi gelê Alman dan nasîn.

Eskilstuna (Swêd): Di 23'ê Çileye Paşîn de ji aliye Komela Kurdên li Eskilstuna ve salvegera 42 saliya damezrandina Komara Demokratik a Mahabad hat pîroz-kirin. K. Husamî li ser vê mijarê seminerek da. Berpirsyârîn herêmî yên Partiya Komünîstên Çep a Swêd û Partiya Sosyalist a Swêd jî axaftinek kîrin. Di gel axaftinan muzîk û stranê Kurdi hatin pêşkêşkirin. Qandî 150 kes besdârî vê şahîyê bûn. Rojnamen herêmî cî dan vê şahîyê.

Stokholm (Swêd): Bi munasebeta salvegera 42 saliya Komara Demokratik a Mahabad li Stokholmê semînerek û şevezek hat çêkirin. Ji aliye Komîta Piştgiriya Kurdistanê li Swêd, li ser Mahabadê seminerek hat dayîn. Semînerê Emîr Qazî da. Di 31.1.1988'a de Partiya Demokrat a Kurdistan-Îran ji bona vê munasebetê şevezek hazir kir.

Stokholm: Di 7'ê Sıbatê de Bavê Nazê li ser her du pîrûkên xwe (Hêstir û Baran, Stokholmê Te Ci Dîtiye?) civînek çêkir. Di dawiya civînê de jî bersîvîn pirs û rexneyen guhdaran da. Ev civîn ji aliye Komela Kurdistan li Sponga ve hetîbû amadekirin.

Normandiya (Fransa): Li Fransayê li bajarê Val de Reuille bi navê "Komela Kerkerê Kurd li Normandiye komeleyek hat damezrandin."

Armanca komelê ew e ku, kultura Kurdi di nav Kurdên ku li Fransayê dijîn bide belavkirin û pêşdetir bibe. Her weha fêrkirina zimanê fransî û hwd.

Damezrandina komelê di rojnama resmî ya Fransayê de jî hate îlan kîrin.

Li Kurdistanê ne qanûn ne jî huqûq heye

Diktatoriya Evren û Ozal li hember gelê Kurd sucen giran bi kar tînin. Ji ber ku gelê me naben îxbarcî lêdan dixun, ji bo ku gundiyyen me nabin "Nokeren Gundan" (koy koruculari) tên surgûn kîrin, yan jî

mecbûr dibin ew bi xwe gundên xwe terk dîkin. Ji alî din jî rejîma Tirk gelê me çek-dar dike, dijîtiya navbera eşîran geş dike, Kurdan bi Kurdan dide kuştin. Îşkence û zûlm bûye perçak ji jîyana gele Kurd.

Malbata Abdurrahman Turan

Di meha Çileye Paşîn de li qeza Diyarbekir li Licê û li gunden Licê Serîncê, Arîklî, Duru, Gûçlu, Koyî, Kirkpinar, Korudere, Dîbek, Kayacik, Daralan û Yolçatî yên de 100 mirovên Kurd ji bo ku nebûn "parastwanê gund" û îxbârciyen dewleta Tirk hatin işkence kîrin, tade

û zîlm dîtin. Li Gundê Duru û Serîncê de gelek mîrovan mecbûrî gundên xwe terk kîrin. Li gundekî din jî wexta mîrê Lütifiye. Kizilkaya li qereqolê de bin işkencê de bû jendirme dihîerin mala Lütifiye Kizilkaya keçike û jê rê dîbejin ku "mîne emîr sendîye ku emê du seata bi we re

derbaskin". Van tiştên jor ji alî mebûsê SHP'ê yê Diyarbekirê Fuat Atalay vê di pres konferansê de hat gotin.

Li Licê û li gundên wê van sosretan dibin, ma gelo li hêrêmîn dine nabin? Hemû hêrêmî Kurdistanê jî ferqa wan ji gunden Licê nîne.

Li qeza Mîrdînê li gundê

Mîdyadê Koşulcayê jî gun-diyan bi zorê icbarî "Noke-rîya Gundan" dîkin. Evê ku vê caşîtiyê qebûl nekin ji gund tên surgûn kîrin. Malba ta abdurrehman Turan jî yek ji wan e. Zabitê Tugaya Mer-dînê Ji endamê heyeta gundê Koşulca Abdurrehman Turan re dibêje ku "Ewê ku li gund nebe milîsê gund nikare di gunda bijî". Ebdurrehman Turan caşîti qebûl neki-riye, lê belê ji gundê xwe biye. Bi şes zarokê xwe yê biçük ve di vê berf û baranê de gundê xwe terk kîriye û êûye li Batmanê bi cî biye.

Ji alî din Rejîma Evren û Ozal bi wan tîstan jî têr nabe. Ji bo Kurdistanê qanûnên xususî derdixin. Gelê Kurd çekdar dike, dijîminatiya di navberan eşîran de pîj dike, dixwaze Kurdan bi Kurdan bide kuştin. Qanuna ku "Bi wesîqe çek belav dike" Ji bo Kurdistanê tenê ye û li gora wi qanûnê kesek kare bibe "xwedî" çar çekan. Gundiye ki Kurd bile sebeb ne digot, "ji Entabê û vir de ne qanûn derbas dibe û ne jî huqûq".

"HAWAR" JI NUH VE ÇAP BÛ

Definak din ji bin êrîş û çew-sandina zordayî û nemirovayiyê û ji ber pêlên bêxweditiyê hat xelaskirin û kitêbxana kul tura Kurd bi qimeteke din hat dewle-mendkirin. Neh hejmarên kovara Kurdi ya ji bal Celadet Eli Bedirxan dihat derxistin, ji nû ve di iberhevokekê de hatin çapkirin.

Berhevoaka Hewarê ya ku ji nû ve hatîye çapkirin ji hejmara pêşiyê (ku di 15'ê Gulana 1932-yan de romahî dit) heta hejmara 9'an (30 Ilon 1932) girtîye nav xwe û bi navê "Hawar-Cild 1" hatîye çapkirin. Him orjinalen kovarê (ku bi elfaba Erebî û Tirkî derketiye) him jî ji nuh ve nîvîsandîna wan a bi tîpên (herfîn) latinî tê de cih digrin. Yê wergerandîye tîpên latinî, berhev kîriye û daye çapkirin Mihemed Bekir e.

Di Hawarê de him bi Kurmanciya Bakur (Kurmancî) him jî bi Kurmanciya Başûr (Soranî) hatîye nîvîsin. Beşekî ji kovarê ji bi Fransızî ye.

Her wekî tê zanîn berê, jima-reñ Hawarê ji 24'an heta 57'an bi hev re ji bal Hemreş Reşo hatibûn çapkirin.. Li gor Mihemed Bekir di pêşgotina xwe de dibêje ew û ji hemû jîmarê, ji l'ê heta 23'yan derxe û ev wê bibin sê cild: Cildê yekê, hejmarên 1-9; cilde dudu-yan, hejmarên 10-16; cilde sisêyan, hejmarên 17-23.

Cildê 1'ê di Hezirana 1987'an de li Stockholmê hatîye çapkirin.

Ev eser bi rastî jî xezînak gelek hêja ye di edebiyat û rojname-gêriya Kurdi û di tevgera rizgarîxwaziya welêt de. Divê carek din em bêjin: " Celadet Ali Bedirxan, mala te ava û destê te sax bel! Her wiha destê te sax-

be, Mihemed Bekir ku te Hawar ji bin pêlên windabûnê xelas kir û ji nû ve jîyand."

Hûn karin Hawarê ji vê navnişanê bi dest xin:

Mohamed Bekir Agha
Hawar Förlaget
Stavbygränd 29
163 70 SPANGA / SWEDEN

Em li jîr makaleke Hawarê çap dîkin ku iro jî divê em Kurd guhê xwe bidinê.

LEHÎ

Tifaq û yekbûn, zexmî û xurîya civatê ye. Nifaq û berberî qels û jarîya wê ye.

Divê cihanê de her tişt her mezinahî bi tifaq û yakbûnê, bi dayîna hev ber barên hev, bi hevgîhana mirov û bi hevgîhandina xebatên wan hatine pê.

Milet û dewletan bi tifaqî gihane bilindîya her tiştî û bi nifaqê ketine binîya kortala neyînê.

Ji lewre mirov dikare bibêye heyîn di tifaqê de, neyîn di nifaqê de ye.

Xurî û zexmîya yekbûnê di lehîyê de gelek qenc têt dîtin.

Ma lehî çî ye?

Lehî ji hevgîhana dilopân baranê pêve ne tu tişt e. Peşkîn baranê gava ji hev cuda üyek bi yek bi yek dikevin rûwê erdî, erd wan dadiqurtîne, tihînya xwe pê vedikujîne. Lî gava digehin hev, hingî ji wan peşkîn qels lehîke boş radibe. Dilop û peşkîn baranê di

yekbûnê di tifaqê de nê.

Erdê dilopxwerêdin di desten wan de lehîstokek e. Ew serdesten erdî ne. Bi erdê re dileyizin; Sînga wî qlû dîkin, têdi Kevin, bilindîyê wî hildiveşînîn, kendalîn wî diqelişinîn.

Lehî wek hûtekî har û hêç radibe ser xwe, ji pal û kaş û newalan dadixure. Li ber wê tu kes, tu tişt; bican, bêcan nema dikare bisekine. Lat, zinar, kevir, rîl, dar, direh serên xwe li ber xurîya tifaqa dilopan ditewîn û lehî, ew şahînşehê yekbûnê ewan mîna çilowên sivik dide pêşîya xwe, rîş dike, dimale.

Halê Kurdan jî ev e.

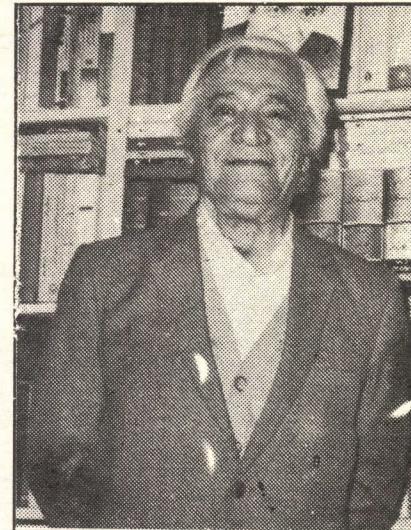
Kurd ji hev cuda dilopân baranê ne, cihê cihe têr daqurtandin. Ko gihane hev dibin lehî, lehîke boş, tu kes, tu tişt li ber wan nikare bisekine.

Felata welatê me di rabûna vê lehîyê de ye.

Hawar-Hejmar 2-1932
Bîrût: 28 Tebax 1929

Xusûsiyet û esasên karê tercumê

Muhemed Qazî

Tercume (werger) karekî
girîng û esasi ye. Wergér, gava ku bikaribe heft es-lêñ xwarê bigre ber çav, wê gavê di karê xwe de bi ser dikeve. Liberçav negirtina her yek ji van eslan, dibe hoyê wê yekê ku derb li wergerê keve.

- a) Têgîhiştina mebesta metnê esli
- b) Parastina uslûba zimanê nivîskar
- c) Daxwiyakirina uslûba taybeti ya metin.
- d) Xwes hilbijartina peyvîn rast û bi rê û ci.
- e) Li ber çav girtina rêzimanê di metnê wergerandî de.
- f) Li ber çav girtina nuxte û ciye nuxte daninê.

Vêca ka niha em bizanin mebest (qesd) ji van heft behsan ci ye, bi dorê, em her yekê ji wan sî bikin (şirovekin) :

a) **Eşkere ye ku wergér,** dibê wî zimanê ku werdigerîne ser zimanê xwe, ewende (wiha) te de şarea be ku di mesele (babet) û mebesten wê de têbighê û kurde eşkalan jî ji ferhengê yan bi wan kesen ku ziman jê çêtir zanî hel bike. Bi kurtî, wergér, dibê mebesta nivîskar a esli zanibe û wek wi/ wê wergérine, ne ku wergér vacayı qisên nivîskar be û mebesta wî zeft neke.

b) **Parastina uslûba zimanê nivîskar:** Her nivîskar li gor tebetî xwe, xwedî uslûbekê ye. Ez pirtir wan nivîskaran dinasim ku min karêwan wergerandîye Farisi; loma jî misalan (mînakîyan) ji wan tînim.

Nikos Kazancakis; nivîskarê

Yunani şox û qise-xwes û bi tehm (çej, tam) xwêye. Ji berku vê peyva han baştır ji we re rohnî bibe, kitêbên "Azadi yan Merg" "Mesih Bazmetlûb" û "Zorbayî Yunani" (ku min wergerandîne) bixwinin.

Anatol France, nivîskar û feylesofe Fransizi ye tenz nivîs û nazik hest (his) e. Ji kitêba wî ya "Cizire Pingîwinha" (Girava Pingîwinan) ku min kir Farisi, diyar bû ku bi uslûbek hisk û tûj dinîvise. Yen karêwan ev awe nivîskaran werdigerînin, divê di wergér de vî şerîn zimanî yan hisk û reqî tenzwêji û firhawêji bigrin ber çav.

De na ger hemû awayan wek hev wergerine û xwendevan te-nê bi navê qapaxa kitêbê nivîskar nasbike, ev wergér serkefti nabe û wilo dibe, weki ku hemû kar ên nivîskarêki bin.

Herweki "fermo", "danişê", "datoke", hersêk jî yekmane ne, le belê gotina wan ferq dike. "Fermo" ji bo ihtiram û tearufê tê gotin, "danişê" di haletê sa-mîmyetê de tê gotin û hê-

saniyek (rehetiye) têde heye. "Datoke" nişana qebetî û sú-kayetye (zimanê kuçê) ye.

Îcar ger wergerê eserê nivîskarekî, heryek ji van peyvan bi rê û cî bi temamî bi karneyne wê demê uslûba ziman û mebesta nivîskar ranegihandiye.

c) Zimanê taybeti ye deqa nivîsarê derxe meydanê (diyar bike).

Nivîskarekî wek Bokaçov şes sed û pênci sal berî niha jîyaye. Yan Cervantes çar sed sal berî me buye. Zimanê wan farq dike li ba yê me, her weki zimanê "Tarixa Bihqi" li ba zimanê "tarixa Meşrûtiyetê", yan nivîsarên Cemalzadê û Celaled Ehmed ne yekin.

Niha eger wergereki Fransizi yan Ingilizi "Tarixa Bihqi" yan "Gulistan a Se'dî" her bi wî zimanî wergerine ku eserên (berhemîn) Cemalzade û Hidayet pê wergerandîne, helbet bi ser nakeve. Disan ji yê ku bi riya karê xwe li ser wan şarea me, misalan tînim:

Qîmeta awayê wergerandîna min a "Don Kişot" yan "Dikameron" di wê de ye ku min karibuye zimanekî nêzî zimanê nivîskarekî wan peyda bikim: Heke hûn nebêjin ji xwe razî ye, dibêjim ev mebest yek ji sebebêni biserkeftina min e û bi baweriya hin kesan ji werger nêzitîri esl e.

c) Hilbijartina peyvîn rast û bi rê û cî ji zaravan: Wihareng e (dibe) ku peyvek çend manen wê

Wergér dibê rêzimanê xwe li ber çav bigre û li awa û rêbaza wî zimanê ku nivîskar pê nivîsiye nenihêre.

hebin yan çend awayê wê yêne cure-cure hebin. Peyv, gava ku mana dilxwaziya nivîskar gi-handibe, wê gavê rast bikar hatiye. Herweki peyva "sors" hem bi mana "kanî" yê ye hem jî bi mana "serçavî" û "menbe" ye. Dive wergér bizanibe mebesta nivîskar kijan mana peyvî ye. Peyva "granad" hem bi mana "hinar" û ye hem jî bi mana "narincokê" (bomba destâ) ye, hinar tê xwarin û narincak mirovan dikuje.

Wergér dibê gelek hisyar be ku ne ku di ciyê hinare de peyva narincokê deye, yan bi vacayı. (Ez wergereki dinasim ku vî karî kîribû) Peyv wê wextê bi rê û cî di zimên de xwes dibe gava ku wergér ji nav çend mane û şewan uslûba heri xwes hilbijêre. Her weki, peyva "figur" bi mana rû, ruxsar, dêm û çav, qelafet û h.w.d. hatiye. Hemû ji her yek in. Yan peyva "trîst" bi mana xemgîn, Peruş, dilgîraw (dill-teng), xemnak, bepejare û h.w.d.

hatiye. Wergérê xoş-zewq ew kes e ku ji van peyvan a li gel metnê wergerandi rêk dikeve hilbijêre. Bi her halî ev bahs, bestayî ye (girêdayî ye) bi zewq û işteha (dilbijiyana) wergér ve û wergérê zewq-xoş bi taybeti şîrnas di van xurdekaren de serkeftitir e.

d) Rêziman di deqa wergér de bi ber çav bê girtin: Eva han eşkere ye ku mercê (şertê) se-rekî yê rastnîvisîna cumleyeke Farisi û her zimanekî, li berçav girtina rêzimanâ wî zimanî ye.

Her weki, di Farisi de zamîrê kesê sisîyan ê tek (tenê) ji bo tişt û miştan "En" û ji bo kes "ew" e. Wexta ku bibin kom ew dibe "enha" û ya din dibe "ışan" yan "Enan". Em vê yekê ji dizanîn ku sıfet û mewşûf ciyê wan ne wek yê zimanê Fransî ne. Her wiha hejmar ji. Em diben "mirdan dana" lê Firansızî diben "mirdan danayan" yan em diben "pênc mird" ew diben "pênc mirdan".

Wergér dibê rêzimanâ xwe li ber çav bigre û li awa û rêbaza wî zimanê ku nivîskar pê nivîsiye nenihêre.

e) Dirêj pêveçûn û kurt birîna nivîskar li ber çav bigre.

Ev jî ronî (eskere, xwiya) ye. Eger nivîskar mebestekê di ri-yek kurt de bîriye, wergér dibê li gor wê biçe û eger hest bi wê yekê kir ku divê pêtir bê şikirin (şirovekirin) dikare di perawêzê (nota binî) de bahs bike. Yan eger nivîskar mebestekê bi çend ristê dûr û dirêj bahs kîriye, wergér nabe ku texsîr bike. Li ber çav negirtina vî esli di-be hoyê wê yekê ku wergér li gor nivîsarê çend rûpel kîmtir yan zêdetir bibe, ku ev jî ne baş e.

Bî kurtî eger nivîskar ûşa "be-yaban" û aniye pêwîst nake em "bêrûn" û jî lê zêdekin.

f) Qîmet dana bi nuxte da-nînê:

Nivîskarekî kevn vê bahsê li ber çav nedigirtin. Naskirina dawiya ristê pir dijwar bû. Mîrov nedizanî aya (gelo) ev cumle ji yekî din hatiye wergirtin yan gotina nivîskar e, pîrsîyar e yan...

Wê dema ku em şarezayî edeba Rojava bûn, em fêri

Stiriyên me

Lawikê Berrîvanî

EV NîNAYE TIRNîNA HîN LI DÛ YE!..

Serekwezîrê Tirkîyê Turgut Ozal roja pişti hilbijartînê yek nekir dudu, zemek mezin; buhayiyek nuh anî. Ji ta hetanî derziyê, her tişt carek din buha bû. T. Ozal eşkere bi vê zemê gel "xelat" kir.

Hukûmeta T. Ozal û generalên faşist ji alîkî de hemû mafêni siyasî ji destê gelên Kurd û Türk girtine û ji alîyê din de jî bê tirs û bê perwa zemê li pê zemê tînin. Ü di dû re jî pîsporê hukûmeta Ozal di nav gel de istatistikâ çê dikin; li gor psîkolojiya milet ji xwe re hin netican jê derdixin.

Pişti netica wan istatistikâna aqilmendên T. Ozal dibêjin ku tu tiştî meriv jê bitirse tuneye, hukûmet bê tirs dikare çend carê din ji zemê bîne. Ü zem ji zemê re dibê "wê de..."

Li gor aqilmendên T. Ozal, a muhîm, dibê meriv karibe baş têxe serê gel ku ev zem hewce ye. Ü ji xwe di vî warî de quşûr qet nayê ser hukûmeta T. Ozal. Bi rastî ji hetanî nuha tu hukûmetek burjûwazî bi vê hostatiyê gelên Turkiyê û Kurdistanê idare nekirine. Werxuya Ozal bi saya fêlbaziyê CIA'yê karê xwe baş dimeşîne. Iro gelê Türk û Kurd bi metodên "Emerîkanwari" idare dîbin.. Ji ber vê yekê jî, gel tevíziye, fena ku ketibe "xewek bê bîni", hîn nizane wê çer bike. Zem û taktikên Ozal, çiroka padîşê anî bîramin...

Rojekê xezîna qesra paşê vala bûye û wî jî wek T. Ozal emîrdaye, gotiye; "zemê bînîn ser tişta!" Zem çê bûye, padîşê peyvîn (zilamên) xwe şandine bajêr, gotiye:

-Herin, bigerin, mezê kin hela gel di ci halî de ye û çi dibêje?

Êvarê xeber hatiye:

-Ya padîşahê me, gel pirr qeheriye li her derê qîre-qîra war el.. Dengê wandihereerş û ezman...

Padîşah gotiye."ox, ox ez bi vê xeberê pirr memnûn bûm!" û dûre emir kiriye:

-Carek din zemê bînîn, ji ta hetanî derziyê her tişti buha bikin!..

Ü di pê vî emrê xwe re cardin peyvîn xwe şandine bajêr. Êvarî ji padîşê re xeber hatiye:

-Ya padîşahê me, îcar herkes kûr-kûr diponoje dibêjin "gelo emê çer bikin?"

Lê padîşê bi kîfxweçî cardin emir daye:

-Aman qet nesekin, zemê bînîn, her tişti buha bikin! Berdevkîn padîşê emir tavilê bi cî anîne û her tişt carek din ji nuh ve buha kirine. Roja din xeber hatiye:

-Ya padîşahê me, îcar pirr tiştekî ecêb bû, ne kesê ku diqîre heye û ne jî yê kûr-kûr diponije; milet, bi qîç û pîlan (biçük û mezinan) ve li kuçan (kolan, cade) belav bûye, govendê digerînin, ji xwe re kîf û şahiyê dikin, tu dibê qey me zem naniye û her tişti neçûye xwîna bavê!..

Padîşah dibêje:

-Aman, aman ha, divê ji iro û pê ve em êdî zemê neynin ser tu tişti, ji ber ku qet ne xuyaye (ne diyare) wê çer bikin...

Îcar bi qasî ku em dibînîn iro li Turkiyê ne gel derketiye kuçan û ne jî kesen "govend" geş kirine hene. Di dêlî viya ve gel, ji diktatorê mezin, ji Kenan Ewren re nama dişinîn û jê "merhemet û alîkariyê" dixwazin. Îcar pişti ku rewş ev e, meriv dikare bibêje ev zema dawî "nînaye, tîrnîna hîn li dû ye..."

nuxtedanînê bûn. İca ku wiha be, divê nuxta dawiya cumlê, nişana pîrsê (?), nişana nîdayê (!) yan wîrgul (.) yan ji duniçik (") anîna qewl her bi vî awayê ku nivîskar kîriye li ber çav bigirin ta ku em xwendin û têgîhiştinê hêsatir bikin.

Dî vê bahsê de em dîghijin wê yekê ku hemû ev qaide û rê û awayê ku nivîskar e, pîrsîyar e yan...

ber çavgirtina du eslîn esasî ne. Yekem: derxistina mebest û peyama wergérê, diwem: derxistina awa û rêbaza nivîskar.

Awa û rêbaza, uslûba axaftinê û awayê ziman û danxwiyakirina peyv bi rê û cî û kurt û dirêjî û liberçavgirtina rêziman û nuxte danînê jî digre (nav xwe).

(Sirwe; sal 3, hejmar 13, 1366 - 1987-)

KURD TEAVUN VE TERAKKI GAZETESİ

(Rojnama Alîkarî û Pêşketina Kurd)

Istanbul, 1908

Hin çavkaniyên Ewropî û hin niviskarên Kurd wek Elaeddîn Secadi, Cemal Xeznedar û Ebdulcebbâr Muhemmed Cebbarî dînîvisin ku di sala 1907'an de li Istenbolê rojnameyek bi navê "Kurd" derketiye. Lî -wek Kemal Mezher Ehmed jî nivisiye - welê dixuyê ku ev, her Kurd Teavun ve Terakki Gezetesi ye. Herweha rojnama Kurdistan (1908) a ku Zinar Silopî dibêje ji ali Mîrikattibizade Cemîl û Kurdistâzade Ehmed Ramîz hatiye derxistinji dibe ku Kurd Teavun ve Terakki Gazetesi be.

Kurd Teavun ve Terakki Gazetesi, di sala 1908'an de li Istenbolê dest bi weşanê kiriye û bi Kurdi (Kurmançîya Bakur û Başûr) û Tirkî derketiye. Li gor ku li ser qapaxa wê hatiye nivisîn, organa belavkirina fîkren Komela Alikarî û Pêşketina Kurd (Kurd Teavun ve Terakki Cemiyeti) e.

Xwedî intiyaz, mudîr û niviskarê wê Tewfîqê Silêmaniyyeyî (Suleymaniye Tevfik) ye ku ji ali Komele ve hatiye helbijartîn.

Serniviskarê wê: Ehmed Cemîl Diyarbekirî (Diyarbekirî Ahmet Cemîl) ye(1).

Di bin navê rojnamê de, bi Tirkî weha hatiye nivisîn: "Nuka dê ji heftê carekê derkeve, rojnameyeke dînî, ilmî, siyasi, edebî, komelayetî ye."

Di hejmara pêşin de, Tewfîqê Silêmaniyyeyî (ku di dû re bi navê Pîremêrd hatiye naskirin) derheqê armanca Komela Alikarî û Pêşketina Kurd de, bi Kurdiya Babani (Kurdiya Başûr) van rîzên jîrîn dinivise:

Meqsûdî Kirdew bûnewey (Kirdnewey-N.M.) Cemîyet

Cemîyeti ême nîzamnamey bo hemû terefî nardûwe. Wekû le we da nûsîwyê, meqsûzman eme ye: hukmî qanûnî esasî ke le gel şerîet da rî dekewê, muhafize bikeyn. Ewî lazim e bo tereqqîyî qewmî necîbî Kurd, hemû rîk bixeyn! Me'arîfan, halxoşîyan, rîkkewtinî nawxoyan, aştbûnewey le gel hawwetenîyan baxusûs le gel Ermenîyan bînîne cê. Le rîy muhafizey dewlet û mîletî 'Usmanîda bexerîmekî muhkemî dînî be yek wucûdî millî rûh bibexşîn, eger le paş kirdbûney (Kirdnewey-N.M.) Meclisi Meb'ûsan beyn be firqey siyasi gorrînî qanûnî esasî be rengî qebûl dekeyn ew heqî meqamî gewrey(?) xelîfey musulmanan û seltenetî 'Usmanîyan negorrê, hîc mîletê xoy le milletêkîtir ziyatî negrê.

Cemîyeti İttîhad û Teraqqîyî 'Usmanî ew dustûrul 'emele ke nûsîwyê bo selametî weten bo

Hejmara pêşin a Rojnama Alikarî / û Pêşketina Kurd

teraqqîyî hemûman zor çak e, êmeyîş wa deçin ber be wê.

Her di vê hejmara de nivise-ke Kurdi ya Mela Se'îdê Kurdi heye. Tê zanîn ku Mela Se'îdê Kurdi piştî avabûna Cumhuriyeta Tirkîye edî li ser bîr û bawerîyen Kurdiyyê nesekîniye û wek damezrênerê nûrcitîyê, bi navê Bedî uzzezman Se'îdê Nursî hatiye naskirin.

Her di vê hejmara Kurd Te avun ve Terakki Gazetesi'ye de bi Tirkî ev tîlgraf heye:

"Şübeaya Cemiyeta İttîhad û Tereqqî ya Diyarbekirê bi tîlgrafekê daye zanîn ku ji endamîn Cemiyet Pîrîncîzade 'Arif Efendi'ye xwedîhemîyet ji bo meb'ustîya Diyarbekirê hatiye helbijartîn."

Nivîsîn vê hejmara ev in:

-Muqeddîme-M. Tewfîqê

Silêmaniyyeyî

-Beyannama Cemiyetî

-Xulaseya Siyasi-E. E.

-Kurd û Kurdistan- İsmail Heqqî Babanzade

-Amerikaya Osmani û Bexteweriya Dahatû (musteqbel) ya 'Eşiran-

Ehmed Cemîl Diyarbakirî

-'Eskeri- Fethîye Silêmaniyyeyî

-Erzûhaleke Giring-sero

kê cemiyetî Seyid Evdilqadîr

-Kurd û Mîrxasiya Qewman- Bedriyî Meletiyê

-Zimanê Me Kurdi: Şîretîn

Bedîuzzeman Mela Se'îdê

Kurdi

-Ey Gelî Kurdan- Seyyah

Ehmed Şewqî

-Kurdîya Baban: Meqsûdî

Kirdewebûnewey Cemîyet-

Tewfîqê Silêmaniyyeyî

-Tehrim (Boykotaj)

-Ricaname bo Kurden

Erbabê Fîkr û Qeleme

-İ'tizar ('uzrê xwe xwestin)

-Tîlgraf

Ev hejmara Kurd Teavun ve Terakki Gazetesi heşt

Nivisa jîrîn a ku di hejmara pêşin a Kurd Teavun ve Terakki Gazetesi'ye de derketiye, fîkren Mela Se'îdê Kurdi yê demê nişan dide. Me ev nivisa wi ya Kurdi bêguhertin ji herfîn 'Erebî wergerand herfîn Latinî.

Ey gelî Kurdan ittifâqê de quwwet, ittihadê de heyat, biratiyê de se'adet, hukumetê de selamet heye. Kabika (?) ittihadê û şîrîta muhebbetê qewî bigrin da we ji belayê xîlas ke. Qenc guhê xwe bidenê; ezê tiştekî ji we rabibejim: hun bizanîn ku sê cewheren me hene, hifza xwe ji me duxwazin. Yek İslamiyet, ku hezar hezar xûna şîhîdan e buhayê wê dane. Ê duduwa insanîyet, ku lazim e em xwe nezera xelqê de bi xizmeta 'eqli, cwamîranî û insanîyetiye xwe nişanê dunê bidin. Ê sisîyan, milliyeta me ye ku meziyete da me; ê berê ku bi qencîya xwe sax in, em bi karê xwe bi hifza milliyeta xwe, ruhê wan qebra wan de şad bikin. Piştî wê, sê dujminê me hene, me xirab dikin. Yek feqîrî ye. Çîhl hezar hemalî Istenbolê (2) delîl wê ye. Ê duduwan: ceħalet û bêxwendîn ku hezar ji me da yek "qazete" nikarin bixwanîn, delîl wê ye. Ê sisîyan: dujminî û ixtîaf e ku ev 'edawet quweta me wunda dike, me ji mustehîq terbiyê dike û hukumetî ji ji bênsîfiya xwe zulm li me dîr. Ku we ew se kir, bizanîn çara me ew eku em sê şûrî elmas bi desten xwe bigrin, ta ku em her sê cewheren xwe ji desten xwe nekin! Her sê dujminê xwe, ser xwe rakîn. Û şûrî 'edî, me'arîf û xwandin e. Ê duduyan, ittifâq û muhebbeta millî ye. Ê sisîyan, insan ebi nefsa xwe suxla xwe bike û mîna sefilan ji quđreta xelqê hîvî neke û piştî xwe nedî. Tê wesiyeta paşî: xwandin, xwandin, xwandin û destê hev girtin, destê hev girtin, destê hev girtin.

Mela Seid

dinivise, Ehmed Cemîl digel Xelî Xeyali û Kurdistâzade Ehmed Ramîz, di 1908'an de li Istenbolê çapxaneye û dibistanek Kurdi vekirine (binêre Silopî, Zinnar; Doza Kurdistan, Stewr Basimîvi, 1969, r:23).

Li gor agahdaryen ku Şevket Beysanoglu dide, Ehmed Cemîl, di Ruştiya Eskerîya Diyarbekirê û Dibistana Eşiretî (Aşiret Mektebi) de xwendîye, di dû re Mekteb-i Mulkiye temam kiriye. Li Siwêreg, Midyat, Cizir, Nisêbîn, Dêrik, Motki, Bişeri(Qubîn) û Serêkanîyê (Resûl'eyn) qeymecamî kiriye. Demekî ji wekilê serokê Belediya Diyarbekirê bûye.

Ew, hevalê Ziya Gokalp bûye û digel wî di 1908'an de li Diyarbekirê endamî Cemîyeta İttihad û Tereqqî ya Osmani bûye. Ehmed Cemîl bi Tirkî van kitêban

nivîsiye:

1- Hevalê Min Ziya Gokalp (Ar-kadaşım Ziya Gökalp)

2- Eşiret(Aşiretler): ev kitêb 239 rûpel e; çap nebûye, di arşîva Enstituya Tarixa Şoreşa Tirk (Turk Inkilap Tarihi Enstitusus) de, di besê arşîva Nihat Gokalp de ye, hejmara dosya wê: 28 e.

3- Bedirxaniyên Kurd (Kürt Bedirhaniler): ev kitêb ji destnîvis e û her di 'eynî arşîvî de ye.

4- Noten Tarixa Diyarbekirê (Diyarbakır Tarihi Notları): ev ji destnîvis e û di 'eynî arşîvî de ye. - binêre: Beysanoglu, Şevket; Diyarbakırı Fîkr ve Sanat Adamları (Tanzimattan Cumhuriyete Kadar), cild:2, İstanbul, 1960, r:190 -198

-Beysanoglu, Şevket; Diyarbakırı Fîkr ve Sanat Adamları (Cumhuriyet Donemlî), cild:3, Ankara, 1978, r:114-115

Dr. Cebbar Qadir dinivise ku Ehmed Cemîl ji Diyarbekirê, ji malbata Cemîlpaşa ye û birê Ekrem û Qedîr Cemîl Paşa ye (yê ku ji kovara Karwan, no:32, r:9 neqlî dike: Mihemed Heme Baqî; binêre Şerko, Dr. Bilec, Kêsey Kurd - Mêjîne w Estay Kurd, Mihemed Heme Baqî kirdüyeti be Kurdi, le bilawkîrawekani Yeketi Nûseranî Kurdistan, çapi yekem, 1986, r:60).

(2) Wê demê li Istenbolê gelek hemalîn Kurd hebûn, di vê cumlê de qesda Mela Se'îdê Kurdi ev in.

(3) Tunaya, Tarik Zafer; Turkiye'de Siyasal Partiler, cild:1, İstanbul, 1984, r:404

(4) Hanioglu, Dr. M. Şukru; Bir Siyasal Duşunur Olarak Dr. Abdullah Cevdet ve Donemi, İstanbul, 1981, r:318

Ev nivîs ji xebata Malmîsanij û Mahmûd Lewendî ya bi navê "Rojnamegeriya Kurdi li Kurdistana Bakur û li Tirkîye" hatiye girtin

Tewfîqê Silêmaniyyeyî (Pîremêrd)

Martin van Bruinessen, Kurdnaseki Hollandi ye, sossyolog û etnolog e. Têzaxwe ya doktorayê bi navê "Agha, Shaikh and State. On the Social and Political Organisation of Kurdistan" (Axa, Şex û Devlet. Li ser avabûna civakî û siyasi ya Kurdistan) çekirîye. Wekidin ji kitêb û makâlén wî li ser pîrsa Kurdi çaphûne. Berhemên wî en li ser Kurdan ev in: Pirûkên wî:

1- Agha, Shaikh and State. On the Social and Political Organisation of Kurdistan (Axa, Şex û Dewlet. Li ser avabûna civakî û siyasi ya Kurdistan) Universita Utrecht, 1978.

2- Diyarbekir in the Mid-Seventeenth Century. Evliya Çelebi's Description of Diyarbekir, (Di nîvî sedsala 17'an de Diyarbekir. Noten Evliya Çelebi li ser Diyarbekir). Wê di nêz de çap bibe.

Makâlén wî:

1- "Nationalismus und Religiöser Konflikt. Der Kürdische Widerstand im Iran" (Nasyonalizm û dîjayediyen dîni li Iranê berxwedana Kurdan). Di kitêbek bi navê "Religion und Politik im Iran" de hatiye çapkırın (Frankfurt, Syndikat Verlag, 1981).

2- Kurdish Tribes and the State in Iran: The case of Simko's revolt (Li Iranê esîrîn Kurdan û Dewlet: Serihildana Simko) Di kueba bi navê "The Conflict of Tribe and State in Iran and Afghanistan" de (London: Croom Helm, 1983). Farisîya ve makâlî di Matalcaê Kurdi (Studia Kurdaica) no. 4, 1986, r. 6-33 de.

3- The Kurds in Turkey (Kurdîn li Tirkîyê) Kovara MERIP Reports, hejmar, 121 (Sibata 1984a)

4- The Kurds between Iran and Iraq (Kurd di navbera Iran û Iraqê de) Kovara MERIP Middle East Reports, hejmar, 141 (Tîrmeha 1986a)

5- Vom Osmanismus zum Separatismus : Religiöse und ethnische Hintergründe der Rebellion des Scheich Said. (Ji Osmanîtiyê ber bi cûdaxwaziyê: Rûyê etnik û dîni yê piş Serihildana Şex Seid) di kitêba Islam und Politik in der Türkei de (Berlin, Express Edition, 1983)

6- XVII. yy da Kürtler ve Dilleri; Kürt Lehçeleri üzerine Evliya Çelebinin notları" (Di sedsala XVII de Kurd û zimanê wan, noten Evliya Çelebi li ser lehcen Kurdi) Studia Kurdaica, Paris, no: 1-3, x: 13-38

ARMANC: Ji kerema xwe re tu dikarî ji me re bi kurtayî qala jiyana xwe biki?

- Ez di sala 1946'an de ji diya xwe bûm. Min di orta salêن 1960'ı de dest bi xwendina unîversîte kir. Wekî piraniya welatên din, li Hollandayê ji wê demê yanî 1968'an de tevgera nû ya xwendekaran û tevgera demokratbûyinê destpêkiribû û ez ji di nav de bûm. Hêwa bûyerêن civakî, siyasî û kultûr yê di navbera salêن 1965-1975'an de, li ser nîşê me û li ser min bi awakî giştî tesireke mezin hişt. Di şiyarbûna min a siyasî de tiştî herî bitesîr, şerî aza-dîxwazîn koloniyan (wekî Angola, Mozambîk, Gîne), şerî İsrail û Ereban, ketina Sovyetê ya Çekoslovakayê û ji hemûyan ji girîngitir li hember Amerikayê şerî Vietnamîyan e.

Sala 1964'an, li Hollandayê ez ketim Fakulta Matematik-Fizikê ya Universita Utrecht'ê. Piştî du salan gava ku meseleyên civakî û siyasî bêtir bala min kîşandin, wê demê min dest pêkir ez çûm kursên sosyoloji û etnoloji. Di sala 1971'ê de min xwendina beşê Fizikê qedand û çend salan li navendî (orteo-qul) û lîsî min mamostetiya matematikê kir. Ji alîkî de ji min xwendina ilmê sosyal ji domand û di sala 1974'an de ji bo lêkolînek di vî warî de, min bursek heq kir. Wek ciyê lêkolînê min Kurdistana Iranê bijart. Lê ji ber rewşa siyasî ez mecbûr mam min planên xwe guhert, min nikaribû ez bidewamî li Iranê bîmînim lêbelê min li Iraqê, li "herêmîn rizgarkirî" dikaribû lêkolînê xwe bîdômanda. Ez bûm şahîde têkçûna tevgera Berzanî û cardin vejeriyam Iranê, dû re ji çûm Tirkîyê. Di salêن 1975-1976'an de gerra Kurdistana Tirkîyê gelek hêsan bû, ji bo lêkolînê sosyal bi tesaduffî ez bi demek herî munasib de hatibûm. Sala

1976'an ji min firset dît ku li Suriyê, li çiyayê Kurmênc û li mintiqâ Cezîre bigerim. Ez bi sedan kitêb û donzdeh defterîn qalind ên bi notan dagîrî vejeriyam Holandalayê. Malumatê ku min berhev kîribû min bi malumatên kitêbên kutubxanan û belgeyên arşîva dewletê ya În-gilîz dewlemendit kir. Sala 1978'an min teza xwe ya doktorayê (Agha, Shaikh and State : Axa, Şex û Dewlet) temam kir.

Piştî wê, çend salan min çend karêndin ji kir: Li Afganistanê ez di projeyeke gundan de xebitîm. Piçek ji li ser zimanê Ozbekî xebitîm; li unîversîte bi turkolojî û tarixa ekonomik a Osmaniyan re mijûl bûm. Piştî şoreşê çûm Iranê û min ji kovar û rojnaman re nîvî nîvisand. Di 1981'ê de min bihîst ku Enstituya Ziman û Ilmî Sosyal a Qraliya Hollandayê li çend zanayên ciwan (xort) digere ku li Endonezyayê lêkolîn bikin. Min ji muracaat kir. Ji ber ku li Rojhelata Navîn piçek tecrûba min hebû, wan ez wek "pisporê İslâmî" yan ji "sosyologê dîn" tayîn kirim û ez di lêkolînê xwe de serbest hîstîm. Ji bo ku bikaribim hin-iştan bi jiyana Rojhilata Navîn re muqa-yese bikim, di 1983-1984'an de ez li geceqonduyêن bajarê mezin ê Bandungê mam. Bi ya min li welatên dinya sisiyan faktora herî xurt a sosyal a ku guherînê siyasî bi xwe re tîne koçkirina ji gundan ber bi bajêr e. Ci tevgera millî ci etnik wek tevgera İslâmî, tevgera Kurdi û tevgeren nasyonalistîn ekstremlîfîst ji bi piranî di nav xwendekar û karkerênu ku ji gund û bajarêni piçûk hatine li bajarêni mezin bi ci bûne, hevalbendan peyda dîkin. Min xwest ku bizanibim ev yek çawa û çima wisa dibe, loma ji salekê ez di nav xelkê feqîr û hejar de jiyam û min ji nêz ve jiyana wan kir.

Hercîqas kitêba min derneketebe ji, lê-kolînê min qey hinekî bal kîşand (ser

Sosyolog û etnologê Hollandî M. V.

"Zimanê nivisk çavan ji nû ve"

xwe), Akademiya Ilmiya Endonezyayê ji bo hînkirina metodê lêkolînê min dawet kirin. Ev salek e ku li Akademîyê ez tevi proja lêkolînê ya derheqê İslâmî dibim.

ARMANC. Em dizanîn ku teza te ya doktorayê li ser Kurdan bû, gelo sebebê bijartina vê tezê û sebebê mijûlbûna te ya bi Kurdolojîyê ci bû?

- Dema ku ez xwendekar bûm, di tatîlîn havînan de bi otostop ez diçûm welatên din digeriym. Ji ber ku perên min hindik bûn, dêlî ku ez herim li welatên pîr buha wek Fransa, İtalya, Almanya bîmînim, diçûm welatên Başûr û Rojavayê Derya Sipî (Akdeniz). Gelek caran ez çûm Tirkîyê, Iranê, Iraqê. Cara pêşîn, di 1967'an de min riya xwe bi Bexdadê xist û min çend Kurden ku li wir dixebeitîn nas kirin. Wan ez li ciyêñ tarixî yê bajêr gerandim: ne Mizgeft û serayan lê ciyêñ ku wan deh salêñ dawîn, di dema şoreş û derban de xwin lê hatibûn rijandin, nutuq hatibûn xwendin, mitîng çêbûbûn û "xayîn" lê hatibûn bi dardekinî nîşanî min dan, me ziaret kirin. Wan hevalan qala dost û merivêñ xwe ji kirin ku wan li çiyayêñ jor şerê gerilla didomandin. Ji wê demê û vir de ye, ez ci xeberên ku di rojnaman de li ser Kurden derdikevin bi dîqket dixwînîm.

Her ku çû ji guherînê sosyal û politik ên van welatên ku ez lêgeriyam re entresa min zêde bû. Digel viya me xwendekaran, li ser m'enaya emperyalîzmê, kolonyalîzmê, şoreşê, dij-şoreşê, çîn(sınıf) û netewe (millet) her munaqeşse dikir. Me li ser vêya han (ji) munaqeşse dikir: gelo wek ronakbireki welatê emperyalist divê em ci bikin yan ji em dikarin ci bikin? Di wan salan de "komîteyên piştgirî" yên cûrbicûr sazbûn; mesela Komîta Piştgiriya Şerê Rizgarîxwaziya Gelê Angola li Hember Kolonyalîzma Portekîzî û Komîta Koordinasyona Protestokirina Şerê Amerika li Vietnamê. Ez tevi komîteyên cûrbicûr bûm, li ûnîversîte ji bi giştî ez tevi kursên li ser meseleyên sosyal, ekonomik û politik yên welatên dinya sisya bûm. Piştî 12'ê Adarê, gava ku Komîta Tirkîyê ava bû, ez besdare wê ji bûm û min meselîn Tirkîyê ji nêz ve taqîb kirin.

Di munaqeşeyen me de hertim çend meseleyên giştî derdiketin: Çîn (sınıf)în serdest çawa serdest dimîn? Di civakeke gundi de tesîra emperyalîzmê bi awakî berbiçav çawa xwe nîşan dide? Di welatên pêş de çûyî de struktura civakî ya herêmîn derveyê bajarî, (kîrsal bolge) feodal e yan kapitalîst? Gundiyê bindest ê ku tê pelçiqandin kengê û çima îsyân dike? Hestê çîn (şûûra çîn), hestê netewî (millî) yan ji yê etnikî çawa çê dibe (yan ji çê nabe)? Netewe (millet), milliyet, gruba etnikî ci ye? Nasyonalîzm hertim paşverû ye, gelo nasyonalîzma pêşverû ji heye? Pêşverûtiya wê ci ifade dike? Yên ku salêن 1970'ı bi bîr tînin bêguman van pîrsana nas dîkin; li Tirkîyê

jî hema hema li ser van pîrsan munaqeşe çêbûn. Gava ku min xwest tezeke doktorayê binvîsim di serê min ev pîrs hebûn. Jiber ku min xwest ji van pîrsan re bersivîn empirîk bibînim, Kurdistan ji bo min ciyekî balkêş bû. Mesela, di tevgera Barzanî de gelek bûyer hebûn ku bi teoriyên me yêne gelemerpî re li hev nedîkirin. Teorî timî ji tîstê konkret gelemerpîritir e; tenê bi riya lêkolînên pratîk teorî dikare baştîr bibe. Kurdistan welatekî gelek enteresan e, di navbeyna du welatên terefdarê Amerika û du welatên terefdarê Sovyet de hatiye par ve kirin ku tê de him tesîra emperyalîzmê him jî tevgeren gundi û karkeran, tevgeren millî û dînî rûdidin.

ARMANC: Bi qasî ku em dizanîn, tu bi zaravên Kurmanciya Bakur û Kurmanciya Başûr (Soranî) dizanî û ger em ne şaş bin te demek li Hollandayê dersa Kurdi dida. Gelo tu kengî û çawa hînî Kurdi büyî?

- Belê, ez herdu zaravan jî piçekî fêr bûm, lê ev demeke dirêj e ku ez Kurmanciya Başûr (Soranî) bikar nayînim, hema hema min ji bîr ve kiriye, bes ez dikarim bîxwînim. Gava di 1974-1976'an de min haziriya lêkolînê xwe dikir, ez rastî kitêba Ernest Mc Carus hatim. Ev kitêb ji bo Amerikayîn ku li Iraqê dixebeitîn hatibû nîvisin. Digel Farisî, min bi alîkariya vê kitêbê dest bi hînbûna zaravê Silêmanî kir. Gava ez li Iranê bûm, heta ku ji destê min dihat ez diçûm çayxanan rûdînîstim û min digel xelkê Kurdi (ya Başûr) qise dikir û herweha min her roj 20 kelime ezber dikir. Hevalen min ên Kurd ji bo min ji axaftinê basit, çîrokên zarokan û şîiran kaset dadigirtin. Bi alîkariya van kasetan û bi guhdarî û teqlîdkirina xeberdanê Radyoya Mehabadê ez hînî qisekirinê bûm. Li Iranê bi piranî min Farisî qise dikir ji ber ku Farisiya min baştîr bû. Lê li gundê Kurdistanâ Iraqê tenê bi wasita Kurdi me dikaribû ji hev fêm bikira, loma ji ez mecbûr dimam ku zimanê Kurdi bikar bînim. Ez xwe bi xwe ji dixebeitîm û bi wî hawî edî min dikaribû merama xwe ifade bikira. Kurmanciya Bakur ji bo min zehmettir bû, di destpêkê de ji alî gramerê de zor bû, ji xwe wê demê ji bo hînbûnê kitêb ji di dest de tunebû. Tenê gramerâ ku Celadet Bedirxan û Roger Lescot nîvisandibû û ferhenga Joyce Blau hebûn. Ez Kurmanciya Bakur zedetir li Suriyê hînbûm, ji ber ku min qet bi Erebî nedîzanî û min li wir tenê Kurdi bikardianî. Heta gava ku ez li Qamîşloye hatibûm girtin, min û Serokê Teşkilata İstixbaratê me tenê bi Kurdi qise kir. Herçiqas ku mîrik nedixwest ji lê wekî din çare tunebû! Piştî ku ez vejeriyam Hollandayê, min firset dît ku ez li gel karkeren Kurd, bi Kurmanciya Bakur bîpeyivim. Minû heval Huseyin Yıldız me dest bi haziriya ferhengeke Kurdi-Hollandî kir. Vi hevalî baş bi Kurdi û Hollandî

Bruinessen re:

yê Kurdî li ber ê dibe"

dizanî. Min bi alîkariya wî Kurdiya xwe hinekî din pêş de bir. Lê çi heyf ku di dû re ez çûm Endonezyayê û ev ferheng nîcî ma, ez hêvî dikim ku Huseyîn Beg dê bi tenê jî bikaribe wê biqedîne. Lê hê jî ez hewl didim da ku kitêb û kovarênu yên Kurdî bixwînim. İro tiştek balkêş ev e ku zimanî niviskî yên Kurdî li bêr çavan ji nû ve çê dibe. Ev bûyer hem jî aliyê lîngüstîk, hem jî ji tarîxa civakî ve pêşdeçû yîneke seyr (înteresant) e. Hem ji ber vê yekê û hem jî jiber ku piştî Farisî, Kurdi zimanî herî girîng e, di Üniversîta Ut-recht'ê de di beşê Enstituya Ziman û Kulturê Rojhîlatê de somestrek (bi qasî nîv sal) mindersa Kurdi da. Pêş de gava ku ez vegekim Hollandayê dibe ku ez dîsa vî karî bidomînim.

ARMANC: xebata te ya li ser Kurdan zedetir li ser kîjan babetê ye?

- Lîkolînên min ên pêşîn li ser avahîya civaka Kurdî û guherînên wê ne. Paşê jî ez li ser bingehîn tarîxî yên tevgera Kurdî û pêşdeçûyinên wê yên dawîn sekînm. Di vê navê de min firstet dît ku li ser çavkaniyê Osmanî yên li ser Kurdan bixebeitim. Min qala hin xebatê xwe

yên amatorî yên li ser ziman jî kiribû. Tiştekî din ê ku ez eleqedar dibim sosyolojiya dînî ye. Ji ber ku di tarîxa Kurdistanê de roleke mezin a tarîqetan heye, ez di teza xwe ya doktorayê de li ser vana pirr sekînm. Xususiyeteke din a Kurdistanê ev e ku li wê, wek Ezidî û Ehlî Heq çend dîn hene ku hê jî baweriyêne gelek kevnare diparêzin. Ji aliyê din de jî peydabûna terîqetên heterodoks (xevrî sunnî) ên wek ê Barzan û Heqqê. Nivîsîn min ên vê dawîyê li ser civak û baweriyê Ehlî Heq ên mintiqâ Kirmanşahê ne.

ARMANC: Di kovara Studia Kurdica de me nivîseke te li ser beşê Seyahetnameya Ewliya Çelebî ya derheqê Kurdan de xwend. Bi a te, ji bo naskirina dema berê ya civaka Kurdan, girîngiya van nivîsîn Ewliya Çelebî ci ye?

- Ewliya Çelebî ne tenê ji bo Kurdistanê, lê ji bo jiyana rojane ya ci bigre her beşê İmparatoriya Osmanî ya sedsala 17. çavkaniyêne girîng e. Bêguman Ewliya ji bo Kurdistanê hîn jî girîngtir e, jiber ku ji wê demê wekî din zêde çavkanî û belge tuneye. Ewliya li her çar aliyê Kurdistanê geriya û ci tiştekî ku dît nivî-

sand. Seyahetname wî esereke gelek xurt e, ji deh cildêne mezin pêk tê. Di cildêne 3,4. û 5. de li ser Kurdistanê gelek agahdarî hene, wek li ser jiyana sosyal, kulturî, folklorî, bawerî, rewşa siyasi û ekonomik, sîstema "feodal", têkiliyê aşiret-gunditî... Ewliya li ser vana hemûyan sekînm. Seyahetname Ewliya Çelebî ya ku vê dawîyê jî aliyê Weşanxana Uçdal (Uçdal Yayinevi) hatîye weşandin û tê firotin, enteresan e lê kêm e. Destnîva Ewliya Çelebî bi xwe ya ku nuha li Seraya Topxanê (Tophane Sarayı) ye, bi taybetî li ser Kurdistanê agahdariyê fireh dide. Mesela ferhengoka Kurdî ya ku min di Studica Kurdîca de weşand, min di vê nusxê de dîtibû. Beşê ku li ser bajar û eyaleta Diyarbekirê ye, min digel werger û tefsîra wê bi noten gelek fireh ji bo çapê amade kir, di nêzik de ewê derkeve. Ev beş heta iro tucarî çapnebûye û qala rîwîtiya sala 1657'an a Ewliya Çelebî di navbeyna Bexdadê, Kerkükê, Hewlêr (Erbîl)ê, Amediye, Cizîre heta Hesenkêfê dike. Amediye, wê demê, payîtextê Behdînan û xwediyê jîyanekî kulturî a dewlemend bû. Li gor Ewliya Çelebî li wir şair pirr bûn. Wek nimûne, Ewliya Çelebî li wir bi devê şârîrekî bi navê Ramazan Efendî, bi Kurman ciya gelek xweşik şîrekî nivîsand. Wê çâ xê xuya ye ku em şîra nivîsandî ya herî kevn (a bi Kurmancî) di Seyahetnamê de dibînin. Hercîqas Feqiyê Tey ran berî Ewliya Çelebî jîyaye jî destni-vîsîn Feqî yên ku hene gelek nû ne. Di navbera Feqî û dema nivîsîna van nus xan de ci guherandin çêbûne em nizanîn.

ARMANC: Ji bo xebata li ser Kurdan tu li kîjan herêmîn Kurdistanê geriyayî û te li wan dera ci zehmetî kişand?

- Her kesê ku bixwaze li Kurdistanê lîkolîn bike rarûyi zahmetiyeke esası dibe: ew jî izn(destûr) e. Ji bo lîkolîneke ciddî, divê mirov demeke dûr û dirêj li derekê bimîne û ev jî li Rojhilata Navîn bi tenê bi izna dewletê mumkun e. Sala 1974'an, li İraqê cardin şer des pê kiribû. Min bawer nedikir ku Tirkîyê iznê bide loma ji min ji Iranê izin xwest. Wan salan, Iran ji lîkolînerên Rojavayî re vekirî bû, lê hertim daxwaza min hat redkirin. Yanî min nikarî li tu derekê, dûr û dirêj bimînim, ez her mecbûr dimam min cî diguhert. Di dîlî ku bikaribim bi kûrahî lîkolînan bikim, min bi firehî lîkolînen xwe domandin. Wer bû ku hema hema ez li her herêmî hinekî geriyam lê ez nikarim bêjîm ku ez tu herêmî baş nas dikim. Ciye ku ez lê zêde mame Mehabad, derûbera wê û Diyarbekir e. Ji bo lîkolînereki biyanî belkî tiştekî herî zehmet ew e ku here gundekî nenas û bi gundiyan re têkilî deyne. Mirov wê çawa sebebî hatîna xwe ji gundiyan re izeh bike û çawa ji cendirman re? Xelk timî ji biyanîyan şubhe dike. Gelo tu ajanê provakator î, ajan î, definecî yî, esrarkêş î, tu ci yî ci kes î? Ji bo ku gundi baweriyê bi te bîne, divê yan tu bi axayê gund re yan jî bi mamosiyê gund re têkiliyê deynî. İcar wê çaxê jî bi gundiyan feqî re axaftin gelek zehmet e. Li ba axê kîjan gundi dikare derd û kulê xwe ji yekî biyanî re bibêje? Agahdariyê ku ji min re lazim bûn, hema hema imkan tunebû ku ez bi awakî sistematik berhev bikim. Ji xwe temsîkarên dewletê jî pîrî caran ji lîkolînerên biyanîku li Kurdistanê digerin, şik dikin? Ez li her çar perçen Kurdistanê jî ketim qereqlan. Cendirme û mirovîn istîxbaratê yên van dewletan di navbera lîkolîner û ajanê provakator yan jî ajanan de hema hema tu ferqekê nabînin.

Lê ez vana hemûyan zehmetiyêne ewqas gîran nahesibînim. Ji ber ku di dema girtin û ifadê de ez gelek tiştekî enteresan hînbûm. Ji bo sosyologekî her tecrûbe dikare bi fêde be!

ARMANC: Tu li ser rewşa Kurdolojî ya iro ci difikir?

- Ez bi xwe nebawer im ku kurdolojî şaxeke ilmî ya serbixwe ye. Ji xwe ekolek ku bi taybetî li ser ziman, tarîx û civaka Kurdî lîkolîn dike tuneye ku. Rewşa turkolojîye cihê ye: kovarê turkolojîye hene, kongrêne wê çê dibin û hema hema li her welatekî Ewrûpa yekdu enstîtuên turkolojîye hene. Hin kes hene ku ji xwe re wek meslek turkolojîye dibijîrin. Lê turkolojî bi xwe jî tiştek ecib e: Wek ilim turkolojî ci ye? Gelo metodîn ilmî yên xwe yên xususî hene? Bi a min, turkolojîya li Ewrûpayê, tenê şaxek e ku ji zimannasyî, tarîxî, sosyolojîye hin tiştan dicivîne ser hev. Li gor tarîxnasîn din pîrî caran turkolog paş de mayî ne, li gor zimannasan jî her wisa....

Yanî ji aliyê ilmî ve tunebûna kurdolojîyeke serbixwe tiştekî xirab nîne. Daxwaza dayina dersê kurdolojîye li univeristyete ne tiştekî ilmî ye lê tiştekî politik e. Hebûna Enstituya Kurdî li Parîsî tiştekî gelek girîng e, ne ji aliyê ilmî ve lê ji bo kultura Kurdî û bi taybetî jî ji bo şuura millî ya Kurdî. Ger ez ne şaş bîm, li ser tarîx, ziman û kultura Kurdî, lîkolînen herî baş ji aliyê pisporê (mutexessisîn) ku ne pisporê Kurdî ne û her wisa ji alî kesen ku mensubên ekolîn curbûr in çêbûne û wê bîn çekirin. Mirov dikare tenê di çarçewa edebiyata Farisî ya modern, Erebî û Osmanî de edebiyata klasik a Kurdî tedqîq bike. Di dû van re divê edebiyata Ermenî û Suryanî jî neyê ji bîrîn. Ji bo tarîxa Kurdî çavkaniyêne girîng bi zimanê Erebî, Osmanî, Farisî, Ermenî, Yunanî, Suryanî, İtalyanî, Rusî, İngilîzî û Frensiye. Pirî caran gava ku mirov di van çavkaniyâ de li tiştekî din digere bi tesaduffî derheqê Kurdan de jî rastî hin agahdariyan tê. Di sosyolog/etnolog im, bi tesaduffî li ser Kurdistanê xebitîme, li gel viya li ser Tirkîyê, Iranê, Afganistanê û Endonezyayê jî xebata min heye. Ji bo min Kurdistan ji meseleyen umumî tenê nimûneyek e. Gava ku ez li ser Kurdistanê lîkolîn dikim, ez hîvî dikim ku mesela Bask, Sîkh, Tamîlîn Sri Lanka û Musulmanen Filipînê baştır fîmbikim. Herwisa bo naskirina tevgera millî ya Kurd jî divê ku ez derheqê van tevgeran de xwedî agahdari bim.

ARMANC: Di vî warî de (yanî li ser Kurd û Kurdistanê) tu mustewa xebatên Kurdan bi xwe çawa dibîni?

- Ji Kurdistana Bakur berî hemûyan du nav têr bîra min: Celadet Bedirxan û Mehmet Emin Bozarslan. Ji edebiyata Kurmancî re xizmeta her duyan jî pîrî e. Mustewa hin xebatên wan jî bilind e. Mesela Celadet Beg ew kes e ku cara pêşin di Kurmancî de hebûna kelîmeyen nêr û mî tesbît kiriye. Zimanzanen din jî her wê tesbîta wî qebûl dîkin. Ev nayê wê ma'nê ku hemû teoriyên wî têr qebûl kîrin. Celadet Beg, tenê ne alim bû, ew ideologekî tevgera Kurdî bû jî. Wek teoriya "millî" ya Tirk, teoriyên Xoybûnê û ilmî iroyîn jî carna li hev nakin.

Gelek hurmeta min ji Mehmet Emin Beg re heye. Ew bi hawakî pîrî bi disiplin

ÇIROK

-3-

Berî heyy hilê

Mufreze bi qandî pêncî gavî li dawiya wan bû. Hemûyan xwe di nav kewş de telandibûn, kîstîn ji kesî nedîhat. Carna ku şewqa projektorâ panzerê dihat ser wan ji bo ku wan nebînin xwe zêdetir li erdê dipalandin û bi erdê ve dişandan. Xeza-le çavên wê her li pişta Musa li mindal bû. Bendewari işareta pêşivanan bûn.

Bist gav ne mabû di navbera wan û reşîyê de, ji nişka ve gurmîn bi tivingan ket û li der û dorê wan gule barîyan. Edî eşkere bû ku ev reşayî kozike, ji ber ku teqîn çêbîbû û bi wan hati bu hesandin paş de veger bê gengaz bû. Diviyabû rê vekevîrina û derbas bûbûna

Edî her tişt eşkere û bi bêminet bû. Azad bi dengekî hêrs bang kir û got:

- Hevalno de lê din! Ger em fersendê bi wan din dê yek ji me nehêlin.

Wan zanibû ku gulên cara ewil ji kozkan bêni li kesi isabet neke jê pê ve wan rîya wî di zani bû. Her yekê direşande ser kozkekê û çav li wan venedikîrin heta ku heval derbas bûbûna. Vê carê ji disa wilo kîrin. Seytxan li kozika milê rastê, Ahmed li ya milê çepê, Qasim û Azad ji li kozka navîn girêdan.

Şevek ji şevêne payizê meha ilonê, di hênkayiya şeveqa sibê de gurmîna tîvngan zîz dibû heta qonaxên ku meriv sê seeta bi linga herê diheta bîhîstin. Gundi yên der û dorê ji xewa şerîn şîyar bûbûn bi çavên xulmaşı godariya ser dikirin. Ne viyê Apê Xelef Sado heft sali bû, li ser xêni îlhîfê kîşandibû serê xwe û xwe bi himbêza kalê xwe ve şîdandibû û pirs dikir:

- Kalo çîma vana gula bera hev didin? Ji bo çî?

Apê Xelef destê xwe di serê wî da. Ji bin balîfe qutîya cixarê derxist çixarekê pêça hulmîkê lêxist û got:

- Herê kurê min ma ev çendik û çend car e? Hîna ez bi qandî te bûm serê Şêx Seid destpêkir bi hezaran mîr, zarok û jîn hatîn kuştin. Bajîr û gundêne me hatîn şewitandin, disa ji ev mesele safi nebû. Paşê serhildanen Agîri, Sason, Dêr-sim... Bâvê min ê rehmeti digot: "Şerê navbera me Kurdish û zorkerên Tîrkan ji dema Sultanê Osmani Yavuz Selim de berdewam e carna ev ser ges dibe li hemû welat belav dibe carna ji tê şikestin ji çend pêşmergîyê di çiyê pêve. Lê şer her didomine heta xelasîya wela te me" Ew bi xwe ji di serhildana Şêx Seid de şehit ket. Nuha ji disa şoraşer û cendirme ne ku ketine pêxîlên hev.

Ka wê Xwedê işev bide ki. Wele ku cendirme bêni kuştin di tariya şevê de wê termê wan rakin bîbin herin da ku kes pê nehese. Lê ku şoreşger bin wê meytê wan bi pê tiranpêlan we girêdin ji bo ku bibe sosret dê gund bi gund bigerînin û şanî gundîyan bikin. Apê Xelef li ser balîfe pal dabû, cixare di deva de çavên xwe li stîrkîn esmana zoq kîribû û dîdomande:

- Herê lawo herê, bi kurtayı ew şer ne destpêk e û ne ji dawlye. Ku Xwedê umrê me nestine û ku rewş bi vî hawî here hina emê gelek tiştan bîbinin...

Xurmin bû gule weka zipika buharê li çermendor dibarîyan. Şîrqîna dengê tivingan weka brûskîn tavana gulanê li her ali belav dibûn. Şer çiqas diçû giran dibû. Leşker ji qereqolên nêzîkî dihatin hewariya kozikan. Panzera, projektoran xwe vêxistibûn weka gûrên dev bi xwin her yek ji hêlekê de bi lez diherikîn ber bi şer de. Meriv bawer nedîkir ku ev şer ji alyî çar kesan de tê kîrin weka enîya şerê du dewletan bû.

Azad, laşê wî giran bûbû û dişîya zanibû birîndar bûye lê nîzanibû ku derê xwe ye ji ber ku birîn hîna germ bû. Bang kir Qasim got:

- Xwe hazir ke emê vê kozikê ji ortê rakin û hevala derbaskin, leşker çiqa dere zêde dibe pênc deqê din ji ku em dereng bikevin yek ji me namîne sax.

- Ez hazir im!

Azad û Qasim herdu ji ji ser çokan rabin şîpiya û bi gule barankîrinê meşîyan ser kozikê. Ji alava gulên wan agir bi kew şe dora kozikê ketibû. Du leşker çekêñ xwe di kozkê de hishtin û ji kozikê reviyan. Lî deh metre pêşda neçûn her du ji deve-rû ketin erdê weka çivikê serê wan jêbîn perpitin.. Her duyan xwe avêtin talda kozi kî jarjorân xwe guhartin û avêtin kozikên kîlekê. Vîzîna gulân bû di ser serê wan re diçûn. Bi berdانا gulân meriv tê digilişt ku ne kêmi bist üpênc cendirme ku şer dikirin. Ji ber newêribûn xwe bidana ser wan bi qandî sed û pênc metreyi ji dûr ve şer dikirin. Edî panzer ji ketibûn nava şer her gulên ku davetin zingin ji goyên meriv danî te digot qey topa davêjin.

Dest û çokêñ Azad sist bûbûn. Sînga wî wek şîsek sor tîrakkîn, wer sancû dikir. Bêhna xwe bi zor dida û distend. Xwin bi laşê wî de heta paniya sole herikibû. Lî, bi hemû hêza xwe, xwe dida hev da ku hevalan derbas bikin. Got:

- Qasim!

Êşa canê wî di dengê wî de xwe eşkere dikir. Bi nîvnalînek bê hemdê wî bû. Qasim bi dengê wî re ji nişka ve vecinîqî û got:

- Ha Azad bêje çî li te qewimî? Yan tu birîndar bûyi?

- Na, na ne girîng e. Tu bang Xelil ke bila hevala derbas ke. Bila Xelil û Ebûzêr di pêşiyê de, Ahmed û Seytxan ji ku tişt bi wan nahatibe ji kîlekê de bila xwe biparêzin û biçin. Ez û tu ji emê panzera blewiqînîn heta ku heval ji rîya papûrê derbas bibin. Berê bombayeke destâ bavêje ji bo ku pir xwe bi ser me de nedin. Ku bîzanibin bi klesînkofe tenê em şer dikin dê bi panzera me bieciqînîn. Fersenda me ya dawîn ev e. Di pê re nişanê li panzera bigre û jarjora xwe di wan de valake. Paşê ba hevala ke.

Qasim bombayê girt destê xwe nigê wê kîşand û heta hêz tê de hebû bi texminî bi hêla panzera de avêt. Gurmin bi bombayê ket di wê tariya şevê de alava wê qederkî dora xwe rohnî kir paşê vemiri. Çîrûskîn agir li hewa difirîyan. Pêra panzera ji bo ku ciyê wan kîvş nebe projektorâ vemirandin.

Qasim heta jê hat dengê xwe bilind kir û gazi Xelil kir.

- Xelil! Zûka hevala bîne were. Paşê ba Seytxan û Ahmed kir got:

- Ahmed, Seytxan hûn çawa ne hevalno?

- Seytxan:

- Berîkekê newqa min hebki çerixan-dîye lê zirara wê tune ez li ser xwe me.

Ahmed:

- Tu tiştak min nîne meraqa min win in.

Qasim:

- Baş e, vaye heval tîn. hin ji kîlekân de, Xelil û Ebûzêr ji pêşiyê de xwe biparêzin û herin. Ez û Azad ji heta hûn derbas dibin emê van bênamûsan mijûl bikin. Lî ku hûn bi silameti derbasbûn ji bo ku em zanibin du berikîn bi çîrûsk bera he-wa din. Ew axaftin di demek gelek kurt de hat kîrin. Ji nengê gulan bi zor ji hev fam dikirin.

Dema Xelil û Ebûzêr tevi mifrezê gihîştin cem wan, Qasim û Azad hêlan bû şer dikirin. Xelil nesekinî, hema bi meşâ xwe re ji wan pirs kir:

- Hûn çawa ne hevalno, we tiştak divê.

Qasim:

- Na, na zûka derbas bin hîna ku panzera projektorâ vênenxistine.

Hemû yeko di ber wan re zû zû dimeşîyan, diçûn. Azad ji hêlekê de şer dikir ji hêlek din de ji li mifrezê dinêri, heta ku û dawî jî di tariyê de winda bû çû wi çavên xwe ji wan ne qetand.

Vê carê şer zêdetir ges bû, şervan bûbûn şeş. Wîre wîra panzera û qîre qîra merivin bi vizîna gulan ve tevíhev bûbû, bûbû wek roja Heşrê, dê welede xwe davet, dengê Ebûzêr ji dûr ve dihat

H. Hollî

digot: "Lawo ez lawikê Sêw regî me, ez bavê we me îşev şeva min û weye". Pê ra kû rîna mindalê Xezalê hat, hişê wî hatibû serê wî şîyar bûbû. Xelil digot "Zû bikin hevalno zû bikin hindik ma"

Qelebalixî çiqa diçû dûr diket. Dengê tivinga ger bi ger kêm dibû xwanê bû mifreze derbas bûye.

Azad, hêz da xwe ku rabe laşê wî weka ku bi erdê ve bizmar kin wer bê libat bû. Bi xwe tevdanê, mîna bizotek agir têxîn nav dil û hinavêni wî wer dişewiti û jan jê diçû. Destê xwe avêt kîleka çepê li birinê pe-land bi xwîna şîrevoçki ke fa destê wî germ bû û pêre du tiliyen wî bi laşê wî da çûn xwarê. Birîn xedâr bû. Gula "wan bêbext û zorkerên cendirme" li parxwanê rastê ketibû di yê çepê re avêtibû. Destê xwe dirêji keshîye kir ku ji serê xwe bike ûlî birinê girêde Qasim ba kirê:

- Azad, Azad tu ci diki birê min va ye hevala gulên bi çîrûsk avêtin xwanê ye bi silameti derbasbûne. Di pêşya me de rê ya papûrê tije panzera û tirinbelê leşkeri bûne. Pê bihesin ku em li vir in dê werin me herduyan ji biku jîn. Ji wan tirê em derbas bûne.

Azad:

- Qasim kekê min, birîna min gran e, ez nikarim rabim, tu karibî alikariya min bikî heta van çav-soran bi me nehesiyane em paş de vegerin. Ji xwe tu rê ji me re nemaye. Ku hevala bêxîsar xwe av-eti bin milê din baş e.

Qasim zû zû bazda cem, kefîya xwe li birîna wî girêda, hilgirt pişta xwe, rahişt tivinga wî û da ser şopa xwe ya ku tê ra hatibûn û lezand.

Ji kilometreyek zêdetir ji sinor dûr ketibûn. Azad cara sisîya bû pirs dikir:

- Qasim yanî te bi herdu çavên xwe dit ku hevala gulên bi çîrûsk avêtin?

- Herê kekê, min bi her du çavên xwe dit.

- Ê baş e

Qasim bi lez diçû û digot:

- Azad, tu meraq meke birê min. Hema ku em xwe bi gîhîjîn şîkeftek nézi Cizirê bes e. Ku heval pê hesîyan di deh rojan de tu tiştak te namîne.

Bi nalinek kûr got:

- Herê, herê...

Qasim ne dixwest bê deng bîmine, dîdomand:

- Azad tê bira te wê şeva ku ez, tu û Seytxan û Ahmed li mala we bûn, û... Lî ci mixabin Azad êdi ne dibihîst, dest û lingêni wî sist bûbûn serê wî bi ser kîlekê de tewiyabû ketibû xewa bê şîyarbûnê. Qasim dikir ne dikir laşê wî li ser pişta xwe ne didebirand ne dixwest bawer bike, disa bakirê:

- Azad, ma qey tu min nabîhîzi, ma dengê min nayê te Azad, Azaaaad! Edî gotina zêde tewş bû. Hêdika çok da, laşê wî ji pişta xwe danî da ser her du çokê

Sermiyanê gel

Elikan Berçem

Mîtolojiya Kurdî û Têkoşîna Rizgariya Kurdishan

Li Kurdistanê qey dibê zimanê çem û kaniyan, dar û beran, deşt û çîyan, gund û başaran heye. Qey dibê ew mirovan re digirîn û dikenin, radibin û rûdinin, mijûldibin, gazin û gîliyêne xwe dikin. Di binê pêşîra hemî gund û bajaran de, hemî der û beran de, deşt û çîyan de, hemî çem û kaniyan de çirok, metlok, serbûri an ji meseleyekî mîtolojîk veşartiye. Weke ku Kurdistan warê serkanîya wan be.

Hinek kes ji vê yekê digazinîn û dibêjin: "Ev ci bela ye, ku xwe wekî merê kor li nava dest û lingêne me pêçaye û bernade. Dinya alem cûn ser serê hîvî û hatin ji, lê mala me Kurda xira nebe, hêja me dev ji van tiştîn binîpûc berndayê." Gazina wan a her mezin ji pêşin ji mîtolojiya Kurdî ye. Ew mîtolojiya Kurdî û têkoşîna serxwebûn û azadîya Kurdistan wekî avê agir tînun himberhev. Loma ji ew bi navê welathîziyê radihîjin darê xwe û dajon ser serê mîtolojiya gelê xwe.

Bê şik hemî mîtoloji - û ya Kurdî ji nava wan de xwendîtinê binîpûc û çewt a di serê mirovên civata ewîlîn de ye. Di dîroka pêşveçûna mirovatiyê de ew dîtina pêşîna miravên civaka ewîlîn e, ku li ser civakê, tejetê (xwezayê) û jîyanê hatîye ser ziman. Di fikirkirina mîtolojiyê li ser dinê de tê dîtin, ku elementen felsefa materyalist a naîv û spontan(jiberxwe) bi dîtinê oldarı û felsefa idîyalist ve hatine badan.

Derketina mîtolojiyê tekabulî aleten hilberîne û girêdanen civakî û pasdemayî dike, hinga ku mirov hêja hêşîrê qewetên tabietê û ne serdestî wan bûn. Ev yek divê ku di lêkolîna li ser girêkîn gîloka risê mîtolojiyê de di destê mirov de nifta bingehîn be.

Mîtoloji beriya hemû tiştî lêkolîn, bersîvdan û lêgerandina li ser pirs, sewal û girêdanen civakî, çebûn û derketina civaka mirovan, a tabiet(xwerist, xweza) û jîyanâ tevayî, başî û xirabıyê û hwd., a mirovên civaka ewîlîn e. Wan xwastiya li gorî pêşveçûna zanîna xwe a hingê û dilê xwe bersiva pirs û sewalîn civaka mirovatiyâ ewîlîn bidin lê her çikas bersivên wan ji zanîyar ê dûr, bînîpûc û fantasi bin ji.

Mîtolojiyek ji serî de nîvsandî nîne. Jîyanâ wê bi devkî hatîye domandin, heya ku li ser reş û spî hatîye nîvsandin. Lî domandina jîyanâ wê ya bi devkî, heke şikas binîpûc, illîzîn û ne bi zanîn be ji, di dûrebêja afirandina wê de bi formê pîşeyekî pirr çê li ser bingehê fantazîya gel hatîye pêkanîn. Ewê rengê xwe pirr an hindik daye hemî afirandinê gelerî û gelek nîviskarên bi nav û deng wek Ahmedê Xanî, William Shakspear di afirandinê xwe de elementen mîtolojiyê bikaranîne.

Qey Marks beradayî ne gotibû ku "gelên kevnare pêşdîroka xwe (dîroka xwe ya pêşî, E.B.) di ûmînatîşonê de, di mîtolojiyê de jîyanê." Mîtoloji ne bi tenê bûye das û tevrê pîşeyê gelên kevnare, lê bûye axa, ku pîşeyê wan tê de şînbûye û bejin daye. Ew bûye pêşdîrok û dawa dayîka pîşeyê gelên kevnare.

Vêca divê ku ronakbîr û pîşekarên Kurdish ji bi çavekî hanê wek mamostê mezin A.Xanî li gorî hoyen iroyin destê xwe dirêji mîtolojiya gelê Kurd bikin.

Bi dîtina min mîtolojiya Kurd li

helbest helbest helbest helbest helbest helbest helbest helbest

Ji klasîkê edebiyata Kurdi

Melayê Bateyî

Navê vî şairê Kurdê bi navûdeng ê eslî Husêñ e. Ji nişteciyê(danişwanê) gundê Batê ye ku dikeve nêzîki Gelyê Teyarê yê bajarê Hekariyê.Ez dibêm qey gundê Mâronisê nêzî gundê Batê ye. Bateyî ji eşîra Ertûşîyan e.Niha jî ji nesla Melayê Bateyî kes mane û min hinek ji wan dîtine.Li ba wan belav e ku navê Bateyî yê eslî HUSêñ e.

Jiyana Melayê Bateyî bi giştî nehatiye nivîsin. Em nizanin kurê kî ye çewa û li çend ciyan xwendîye.Ne dûr eku wî jî xwendina xwe li Muksê di Mizgefta Mîr Hesenê Weli de temam kiribe. Ev medresa han wekî Medresa Mîr Evdal û Medresa Sor a li Cizîrê,Medresa Mîr Nasir li gundê Tanzih û ya Finikê li Botan, mezentirîn ciyê xwendinê bûne.Tê gotin ku car hebuye, heta 300 faqiyan di Medresa Mîr Hesenê Weli de xwendine û heta 10 seydayan dewamî ders digotin.

Bêgûman Bateyî li vir xwendîye. Li ba Mîrê Muksê gelek bi qedir buye. Dibêjin salê carekê Mîrê Muksê xwestiye ku ew were ba wî û ew jî çûye.Ev yek ji vê şîira wî ya han jî tê famkirin:

" Ji Çiryâ Paşiyê pê da Melayê Bateyî kanê

Sefer kêşa bi Muksê da, li ser wextê zivistanê."

Ne dûr e ku Melayê Bateyî li Cizîra Botan û li Çolemêrgê jî xwendibe. Ji ber ku Çolemêrg paytexê herêma Hekariyan buye ku heta Wan û Mikis jî li ser wê hatiye hesibandin.Medreseyek mezin li Çolemêrgê, di bin çavdêriya Mîrên Hekariyan de hebuye.

Agadariyêni derbarê nav û zemân Bateyî de.

Dr. Bleç Şerko, Emîn Zekî û Mamoste Elaeddîn Seccadî, gotine ku navê Bateyî Ehmed buye. Lî ez wiha rast dizanim ku navê wî Husêñ buye. Ji ber ku li dawiya Mewlûda wî wiha hatiye nivîsin û her wiha di nav neviyê wî û di nav melayên Kurdan ên herêmê Hekariyan, Botan û Behdînan de jî bi vî awayî belav e. Min eva han ji Mamoste Elaeddîn Seccadî pîrsî, ji min re got ku Bleç Şerko di El-Qediye el-Kurdiye (Pîrsa Kurd) de gotiye û Emîn Zekî jî di eynî wextî de wî bi vî navî navkiriye. Ew keseñ ku dibêjin navê wî Ehmede, qet tu delilek di destê wan de tune, ji ber ku navê Ehmed di nav tu helbesten wî de nehatiye.

Di derbarê çax û zemân Bateyî de dîroknîvisê mezin Emîn Zekî di Tarixa Kurd û Kurdistan di rûpelê 336'an de dibêje: " Melayê Bateyî xelkê gundê Batê ye, ji lîwaya Hekariyê ye û navê wî Ehmed e di navbera salê 820-900'ê hicrî (1417- 1495'ê m.) de jiyaye. Her wiha Mamoste Elaeddîn Seccadî di Mêjûyî Edebî Kurd ; di rûpelê 536'an de behsa wî kiriye lê di derbarê jiyana wî de tiştek negoziye. Dibe Emîn Zekî Beg jî ev ji

bkitêba El Qediye el Kurdiye wergirtibe, lê ez vê tarîxa han geleb dûr dizanim. Eva han ji bo tarîxa jiyana Bateyî gelek kevn e, ez di wê baweriyyê de me ku Bateyî di navbera çerxa 11 û 12'ê hicrî de ye û hevçaxê Ehmedê Xanî ye ku Ehmedê Xanî 1061'ê-1119'ê hicrî (1651- 1710'ê m.) de jiyaye. Eger Melayê Bateyî di pêsiya Ehmedê Xanî de buya ne dûr e ku Ehmedê Xanî di Mem û Zîn de çewa behsa Elî Herîfî, Melayê Cizîrî û Feqiyê Teyran kiriye, dibû ku navê Melayê Bateyî jî bi navê wan rebianiya. Eger em bêjin hinek ji jiyana tevan ketibe nav çerxa panzdehan jî hinek berî hinekîn din bûne.

Her wiha Emîn Zekî û hinekîn din xelet bûne ku gotine Mele Ehmedê Cizîrî di sedê 6'ê hicrî, Teyran di sedê 8'ê û Elî Herîfî jî di sedê 5'ê hicrî de jiyane. Ne dûr e ev tiştîn han ji Qediye el Kurdiye hatibin wergirtin. Her çiqas ev kitêba han, kitêbek gelek hêja ya dîrokî ye jî, lê di derheqê jiyana şairên Kurd ên kevn de, wisa daye xwiyakirin, wekî ku di navbera jiyana her yek ji van şairan çend sal hebin. Eva han ji bo wê yekê buye ku bide nîşandan ku edeba Kurdi ji gelek kevn de destpêkiriye.

Cardin ez dibêjim her wekî eva han ji wê keşkula destnivîs a ku di 1181'ê hicrî hatiye nivîsin tê xwiyakirin, Bateyî gelek bi navûdeng buye û helbesten wî gelek sal berî sala 1181'ê di nav xelkê de belav bune.Ki ber ku şairek navûdeng nede, helbesten wî di nav xelkê de belav nebûbin mirov helbesten wî ji bo xwe di nav keşkulekê de nanivîsin. Her wiha di navbera mirina Ehmedê Xanî (1119'ê hicrî) û sala nivîsına vê keşkulê(1181'ê hicrî) de 62 sal hene û temenê (umrê) Bateyî 50 sal buye wextê vê helbesta xwe ya bi navê "Subh û evarê" gotiye. Di vê helbeste de wiha dibêje:

"Pêncî sal şehlewendî keftime çaxa resed"

Dibe ku ev helbesta han, çend sal pişti nivîsin û belavbûna wê keşkula bi destnivîs hatibe nivîsandin. Edî em nizanin çend sal e. Em bêjin bi texmîn 13 sal be, wî çaxî hewce ye Bateyî berî mirina Ehmedê Xanî jiyabe.

Li ba min nêziktir texmîn eva han e, ku Bateyî û Ehmedê Xanî hevçaxê hev bin û Xanî koç kiribe berî ku Bateyî bibe şair û zanayekî bi nav û deng. Ez dibêjim, Bateyî ne di pişti Xanî buye. Ji ber ku jiyana wî zêdetirîn di çerxa 12'ê hicrî de buye.

Pişti ku Melayê Bateyî xwendina xwe temam kiriye, buye seyda û ders gotiye.Temamê jiyana xwe di dersgotin, ilim, edeb û şîir danîn dederbas kiriye û bi vî awayî deng daye. Dibêjin Melayê Bateyî çuye hecê û helbesta xwe ya bi navê "Hilo rabê Ebû Qasim" li

ser gora Pêxember nivîsiye.

Mele Husêñ Bateyî; destekî wî yê bilind di helbestdanîn de hebuye. Wî jî wek Feqiyê Teyran gelek helbest nivîsine.Lê diyare ku helbesten wî nehatine komkirin û belav mane wekî yê Feqiyê Teyran. Yan jî di wextê wî de dîwana wî hebuye, ev helbest jî ji wê dîwanê belav bûne. Niha jî li Kurdistanê gelek helbesten wî hene û mirov dikare gelekên wan bi dest xe. Ger mirov lê bigere, dikare dîwanekejî ji wan helbestan durust bike.

Min kariye ez şes helbesten Bateyî peyda bikim. Pêncîn wan ên di nav wê keşkula destnivîs de ne, ku di hemuyêvan helbestan de peyva "Bateyî" heye. Ji ber ku ev Şairê han gotina "Bateyî" di hemû helbesten xwe de tûne loma jî navê wî bi Melayê Bateyî belav buye. Her wekî ku di helbesta bi navê "Ji Çiryâ Paşiyê pê de" de ev xwiya ye.

Em ji helbest û Mewlûda Kurmancî ya Melayê Bateyî dizanîn ku ew, şairekî gelek mezin buye, wekî Teyran û Herîfî. Ez, Elî Herîfî, Melayê Cizîrî, Teyran, Xanî û Bateyî tebeqa yekemîn a şairên Kurd dihejmîrim, her çiqas di dîroka nû ya Kurdistanê de, çendin Cizîrî û Xanî ji hemuyan bilindir bin jî.

Bateyî, Mewlûda Kurmancî wek nameyek helbestî daniye. Di nav xelkê de gelek belav e, pêsiya wê wiha ye:

" Hemdê bê hed bo Xudayê alemin
Ew Xudayê daye me dînê mubîn."

Ev mewlûdnama han gelek xwes û rewan e, yekemîn mewlûd e ku bi zimanê Kurdi hatiye nivîsin. Di sala 1324'ê hicrî de Kurdîzade Ehmed Ramîz li Misrî wê çap kiriye.

Melayê Bateyî

Subh û evarî şeva tarî şemala kê yî tu
Leyletul qedr û Beratên nûr mala kê yî tu
Çîçeka baxê İrem şox bejn û bala kê yî tu
Bo Xwedê key bêje min kanî şepala kê yî tu
Dêm kitêb e zulfû haşî şerh xala kê yî tu

Dilbera gerden şefif i daniwa durra Aden Nazik û mewzûn letîf i nexliya silwa çemen Gul libas û gul qiyas i gul enî gul pîrehen Ahuya Deşta Tetar i rehzena aska Xeten Hüriya baxê buhuştê çav xezala ke yî tu

Qiblegaha aşiqan i şengela ebrû zirav Hate burca şaneşinê sed melayik şûn silav Dax û kohvana evînê sotî canê min tevav Extera subha se'îd i reş rihana ta-belav Filfila Hindustanê zulf û xala kê yî tu

Ew ci dêm e şahêbax e gulşena daril qerar Sed hezaran nal û awazê bilbil çar kenar Helqe pêda best û hatin aqreb û ilan û mar Nêrgiza şehla şepal i yasemîna mîrxuzar Lebxemûş i meyfiroş i dêm piyala kê yî tu

Pêncî salî şehlewendî keftime çaha resed Min nizanim çerxê dîme tê heye burca esed Çengelek avête dil kun kir li min dad û meded Qelbekî hişk û sefalîn min divêt can tê ebed Şah li textê dilberê fîkîr û xiyalâ kê yî tu

Sefhe kêşa katibê xeybê ji nûra layezal Xalek e wa'l gerdenê mislê berê reş mah û sal Sed hezaran rikbe hacî tê tewafa zulf û xal Netrik û şetrî û ilan dane ber bayê şîmal Laabal i çarde xalî çarde sala kê yî tu

Şahkitêbek min divêt behsî muhebbet bil temam Sed tilsim û sihr tê da pêk ve Suryanî meqam Ebceda eşqê me xwend û eqlû wenda kir û mam Hüriya baxê buhuştê tütûya tawus xeram Xeyrî Batê padîsha min delala kê yî tu
Ev reza han leng e.
Ne dûr e ku Bateyî li vir behsa temenê (umrê) xwe dike.

helbestê xwendevanan

EZ XEZAL IM

S.Farqîn/Entab

Ez xezal im;
Xezala çiyakê dar im.
Ez werdek im,
Werdeka gola sar im.
Îroj bûme şîva kundê kor,
Min da nava dest û lepa
Ez xwar im.

Ez xezal im;
Xezala çiyakê bend im,
Kewa şikefta bilind im.
Îroj bûme şîva teyrê tor,
Min da nava bask û penca
Ez seqand im.

Ez xezali m;
Xezala deviyê kurt im.
Ez kîroşk im,
Kîroşka neqeva sirt im.
Îroj bûme şîva sekvan,
Min da nava çek û xilça
Ez kuşt im.

Ez xezal im;
Xezala çiyakê av im.
Ez kurmik im,
Kurmika axa xav im.

Ez xezal im;
Xezala çiyakê xwar im.
Ez gûz im,
Guza dara çardar im.

Ez xezal im;
Xezala çiyakê xwar im.
Ez gûz im,
Guza dara çardar im.
Îroj bûme şîva hîrça bes,
Minda nava lep û singa
Ez bêpar im.

Ez xezal im;
Xezala deşta şîmal im.
Ez zozan im,
Zozana şînê konmal im.
Îroj bûme şîva xinzîr,
Min da nava qîç û mila
Bê mecal im.

Ez xezal m;
Xezala nav baxçê gula.
Ez hinnarim,

Hinnarê zîvvîka dila.
Îroj bûme şîva pîresera,
Min dan nava hinc û quanca
Bûme hêla.

Ez xezal im;
Xezala nav sûk û gunda.
Ez kulîlk im,
Kulîlk ser kezî rinda.
Îroj bûme şîva ker û deva,
Min dan nava dev û lêva
Bejin hindî.

Ez xezal im;
Xezala civata her xwes.
Ez sitran im,
Sitranâ birînê serreş.
Îroj bûme şîva sazbend,
Min da nav ting û minga
Bûme serxwes.

Ez xezalim;
Xezala doza pêşeng bar.
Ez welat im,
Welatê gellîn xebatker.
Îroj bûme şîva koledar,
Min da nava xet û lata
Bûme çarpar!...

Heme ca di Aysel

Şanē 30.12.1987'i dı, Tırkiye di do merasimendê dewleti biviraziyayê. Serokwezir û wezirê bini a şew nérakewtê. Hewameyda-niyandê Ataturk'ı û Esenboga di heyecanêndo gird estbi. Jewdê ki sebebê nê hazırlıyan nêzanayê, ey do bivatê qey reisicumhûr ya ji serokwezirêndê dewletêndâ bini do biro. Feqet ne reisicumhûr ne ji serokwezirêndê jûna dewleti ame.

Nê hazırlı pêro qandê Aysel bî. Ayseli jû keynekenda pancakes-şyês sera ya. A do Bulgaristan ra biyameyê. Veri ney panç-şes serî, may û pîyê ci amey bî Tırkiye. Jew filim ji bi namedê "Newede ra Biyayış"ı (Yeniden Dogmak) na mesela may, pî û keyneki sero viraziya bî û 13.12.1987 di televizyonê Tırkiye dest pa kerd bi filim nawitini (ray daynî). Filim hema ci filim! Sere ra heta peynî şovenkî û nijadperestki (ırkçıca) viraziya bî. 27.12.1987 di no filim di televizyonê Tırkiye di niyame raydayış. Sebebê ci ji "ariza tekniki" (teknik ariza) bi. Nezdîyê panç-şes rojî kesî çiyendo resmî nêva. Tenya çend rojnaman (qezeteyan) di nusuya (ame nuştî) ki mabeyendê Tırkiye û Bulgaristanı di "mutabaqat" (pê ameyişi) viraziyo. Labelê (feqet)

hukmatî ra veng nêvijya. Heya şanê 30'ê mengi bê-vengey dom kerd û şanê 30'ê mengi, sebebê mutabaqatî ame fahmbiyayış. Goreyê mutabaqatî, Hukmetê Tırkan filimê "Newede ra Biyayış"ı programdê televizyonî ra veto, Hukumatê Bulgaristanı ji iznê keynek dayo ki bîro Tırkiye. Heya keynek nîyamey, no mutabaqat may û pêrdê keyneki re ji nîyamebi vatis.

Şanê 31'ê mengi, xeberanê televizyonî di ameyişê Ayseli zey programendê xususî ame raydayış. Piloteya tiyareyo ki Aysel İstanbul ra ardibi Anqere, lajê Turgut Ozal'ı, A. Ozal'ı kerdibî. Tiyyare nezdîyê se'at didiyê şew ameyo Anqere. Ozal û weziranê ci Esenboga di pawito, Aysel Xanim berda salona şerefî (şeref salonu). Salon di may û pîyê Aysel kîfan ra huway, ci fayde ki cinîya serokwezirî Semra Xanim dest pey kerd bermay. Vera şew ra serokwezirî rojname-nusan di qisey kerd... Yani qandê istismarkerdişê hîsanê mileti heme ci ame kerdî. A şew, goreyê dewleta kolonyalisti faşisti meselaya esasi, mesela Aysel bî. Zeki o ki pasaport nêdeno cinîyan û qeçandê mîrdimandê siyasyan Ozal niyo, zeki qandê vurînayışe namanê pêçekandê (qeç-

kandê) ma bi hezarana mahkemey nîyabiyayê û estbiyayışê Kurd û Kurdistani inkar nêkenê!

A şew, Kurdan û mileta belengaza Tırkiye zûr û risiyayeya kolonyalistan, demegojiyê inan fina di.

Zeki ê tayinî gan o, ê ma balcan(!!)

Hersê (hesre) ki Ayseli re amey rîyyatış, hersê ques-tikêne sextekaran bî. Çimkî nê rejîmê gonîwerê faşisti, bi hezerana Ayseli Tırkiye û Kurdistan diveyşan verday, bê may û bê pî verday, işkence kerd, mîrdimî seqet verday û kîstê. Waştişê ïnan, bi namey Aysela dij-meneya (duşmeneya) sosyalizmî bikerê û hisanê mileta belengazi bi hewado şovenkî û nijadpereskî tûj (têj) bikerê.

Zeki verênan vatê, wextê verî di Hewt Belayan estibî û vanê nika ji hewna 'esira Hewt Belayan Dîyardêbekirî (Diyarbakir) dir a. Nika meseleya ki mi nînan ser werdikey di eşnawita ez do şima rî yazî kera (binusa). Ez nêzana na mesela raşt a yan şas a.

Vanê wextê di sükda Sêwrekî di hewt biray benê. Nê biray bol şit û şeytanî benê. Rojê birayo gird, birayandê xo rî vano:

- Hadîre ma şîrbînbaşî ra vay biherîne.

Hewt biray danê piro û yenê bînbaşidê Sêwrekî heti û bînbaşî rî vano:

- Ma qayilê ti nê vay perana bîroşê ma.

Bînbaşî huweno, vano:

- Ma va roşeno ki ez bîroşâ şima?

Nê vano:

- Ti biwazê se roşeno.

Bînbaşî vano:

- Senî ez biwaza se roşeno?

Vano:

- Ti do qaxidê yazı kerê û imzayê xo bin di berzê, vajê "mi no va roto hewt biray û wêrê nê vay nê hewt biray ê".

Bînbaşî solixê dişmiş beno xo qelb di vano "esto" se nê xîntî yê, meki ez vay bîroşâ nînan, nînan ra perey bigîra û ez qaxidê yazı kera bida nînan, nê do vay rî se kerê û senî wêr bîvîjiyê?

Bînbaşî qaxidê yazı keno, dano a nînan û nînan ra xeylê perey gîno. Nê zî qaxidê xo gînê û şinê.

Wextê ciwênan vaydayış be-no, nê estorana dew bi dew gey-renê. Kamcî dewi şinê, qaxidê bînbaşî misnenê dewijan û vanê "heqê vay bidê!". Goreyê ci-

wêni, ciwênciyo yo se heqê vay goreyê ey arêkenê. Ciwen xele yo se xele, mercû yê se mercû, nebî yo se nebî, nihe yê se nihey arê kenê. Kam heqê vay nêda-no se sero benê bela û zora heqê vay gînê. Oki nêwa-zeno bi-do, danê piro yan ji kişenê, wi-naya nameyê nê hewt biray beno Hewt Belay. Heme kes nînan rî Hewt Belay vano.

Na meseleya nînan çend seri wina dominena. Mîleti nînan ra 'eciz bîna û nînan rî la'net wanena. Mîleti şina hukmat di ge-reyê nînan kena, hukmat ci rî çiyê nêvano, nêşeno çiyê bîkerô.

Sera bîni fina beno wextê ci-wênan, nê fina yenê û heqê vay wazanê. Mîrdimêdo dewij nînan ra 'eciz beno. A seri ji destê nê mîrdékî bol teng beno, ê nînan ji heta qiri yeno. No xo rî vano "ma çihendayê benamûsi yê, ma di qe zerî cinîya, ma yê qedê hewt mîrdiman nêbenê, ma di qe camérdey nêmenda, ma yê zey cinîyan çîtê ancenê xo sere û sereyê xo cinenê xo ver di."

Hewt Belay

Arêkerdox: Koyo Berz

Nê hewt birayen ra hergi jew dewê ra geyreno û heqê vay arêkeno, winî nêbo tay dewan ra nînê.

Kardî neyêna estî ra, no merdim dabançera xo gîno û şino ciwêne xo vay dano, winêno ki jîewdê Hewt Belayan o yeno. No yeno, vano:

- To rî quwet bo şîrik, bereke-tê ciwêndê to bol bo!

Mîrde vano:

- Xeyr amey selamet, berxu-dar bî.

Vano: Tî yê heqê ma nêdanê şîrik?

Mîrde vano: -Heqê çiçî? Ma kotî ra şîrikê pê benê? Şima sî kîrîştê qolê şima 'edizya, şima palî kerdi paşîya şima tewê, şima citi kerdi lingê şima 'ediz yay ('eciziy), heqê şima yê çiçî?

Vano: -Senî heqê ma yê çiçî? Heqê ma yê vay!

Mîrde vano: -Vayê çiçî? Va vayê Elay o, kotî ra vay şima beno?

Vano: -Ez o to rî vana vay ma yo! Ma va herînayo, ma vay rî perey amordê, vêşî qisey meki û heqê ma bîdi, ez do şira dew-na ciwênan ser!

Mîrde vano: -Şinê şorî, heq-meq şima çinîyo û ez heq-meq nêdana to!

Vano: -Ecelê to ameyo, ez o to rî vana heqê ma bîdi ez şira! Vanê "ecelê molcelî yeno pa perî ruwenê, ecelê marî yeno şino ray sero qîloriki beno, ecelê bîzi yeno şina nanê şîwanî wena"; vêşî gevezîni meki û rew bîya heqê vay bîdi!

Mîrde vano: -Geveze ti nê-bê ti mi rî nêvanê ew ecelê to ameyo!

No biray Hewt Belayan xo estori sera erzeno war û keno dabançera xo banco mîrdekiya no, mîrdeker hima verê ci dabançera xo anceno û carçûri heme ci sero keno veng, veno:

- Mi di kokdê Hewt Belayan qeyşnaye, mi rî Hewt Belay vî-yayê! Şima Hewt Belay ê se, ez hewtay û hewt bîlî a! Heta key, şima rî diha bes niyo? Şorî, to rî oxir bo, beno ti a dinya di ji heqê vay arêkenê.

Mîrdeker, biray Hewt Belayan zey xirarda pemîya 'erdo keno derg û vano "no diha şima rî tayn ol!"

Ney sera jûna dew di ji bîrnadê nînan kişenê û nê şinê kamcî dewi nînan tifingana fetil-nenê, qewrnenê, diha Hewt Belay nêşenê kesî ra heqê vay bigîrê.

Vanê kiştenda nê wirna bîranya sera, Hewt Belay nêşenê herda sükda Sêwrekî sero roşê, danê piro şinê sükda Dîyardêbekirî. Vatişan gore eslê Hewt Belayandê Dîyardêbekirî nê Hewt Belay ê.

Zeki vato, zulum û neheqey kesî rî nemanenê. Gerek kes linga xo hendê werxandê (lehe-ydê) xo derg kero û belaşî sero nêroşo. Çiyo ki heqê kesî tey çinîyo kes ê ci rî wîhîr nêvijîyo û heqê feqîr fiqarî nêwero.

TAKTÎKO NEWE

kerdê, fekweş û fekşirin bi. Çorşmedê xo di mîrdimendê hewl(hol) zaniyayê (ameynê zanayış).

Darbedê 12 Eyluli ra pey, hîdî hîdî xo "herêket" ra dûrî fina, zeki tayn cayan di bi Dimilki vanê, fîsikna. Veri, tayn problemî mahne kerdê. Serididi kewt mabeyn, eleqey xo embazanê verînan ra birna, xo rî embazê newey û xamî di. O bi xo dixtor bi. Çorşmeyê xo ji bi sayedê dixtorey hera kerd, qeçê xo rişte qurşê Qu'anî. Veri va "ez qandê qamulflajî rişena", dima herkesî heme ci fahm kerd labelê kesî ci rî nêva "maşella!" Heya nê raydayış (seçim)ê 29.11.1987'i, xo tim welatsînayan (welatper-woran) ra dûrî fina. Verê 29.11.1987'i, nişka ra waşt ki embazanê xoyê verînan bi-vîno. Xeyr bi se bibi?

Dixtorî waştê ki bi "taktîkêndô newe"ya embazanê xo bîxapîno. Çimkî apêndê (datê) ci DYP ra namzet(aday) bi. İh-timalê qezenckerdişê SHP rojbiyo vêşî bîyê. O mintiqe di, mîrdimendê demokratê burjuva, SHP ra vernîya liste di bi. Kesanê demokratanê ki qîrardâ bi ki şîre raya xo berzê, vişaney (bolê) inan vatê "ma

do raya xo bidê SHP". Eke SHP vêşî ray bigirotê, îhtimalê qezenckerdişê DYP do tayn ibîyayê. Dixtor efendi qandê kemînayışê (taynkerdiş) râyanê SHP, dest bi takîkê xo kerd. Taynîn rî va "heme partîye burjuwazî yê, ma raya xo nîdê kesî!", taynîn rî va "DSP, SHP ra rindêr a", taynîn rî ji va "namzeti SHP rind niyo, apê mi Kurdo, bahdo ma şenê ci ra fayde bîvînê". Halbiki Kamûran Înan çend rind o, apê dixtorê ma zî hend rind o.

Dima ne SHP ne ji DYP çiyê qezenc kerd. Dixtor efendi nika çendi vajê hendi qahrêno. Nika ra bişayê (bişînayê) bi takîkana şarî bîxapîno, belkî ji rojê ey do herûnda apê xo bigirotê. Herciqas ki na fini ray nîgirotê labelê Dixtor efendi şeno xo rî rojîna ray akero.

Eke o wîhîr (wayirê) nê takîkana bo û sistêmê partîyan no sistêmo ewroyîn bo, cirê no dixtor bi karanê xoyê bûy-fissinan parlementer nêbo? Ki bûqalemûney a bûqalemûn o, ki xapênokey a zey xapênokey! Ciçiyê ci ê bînan ra kemî yo?

SÜKI
4-1-1988

Ji xendevanan

Ji bo ku Gundî Nebin "Nokerên Dijmin"

Rojekê grûbek cû gundekî. Bi hemûyan re tîvingen keleşinkof hebûn û kincen sivil li xwe kîrbûn. Çûn ber deriyê mala muxtar. Muxtar derî li wan ve-kir. Ji grûbê yeki got: "Muxtar, em şoreşger in û em dixwazin işev mîvanê we bin". Muxtar bi xwe jî welatparêz bû, ew hewandin.

Kincê hemûyan qilêr bû û bîrçl bûn jî. Muxtar şiv anî û kincê wan da şûştinê. Heta êvarê kincen wan ziwa bûn. Hinek gundi jî hatibûn mala muxtêr. Heta şev nîvê şevê van "şoreşger" an bi gundiyan û muxtar ra peyivin. Wexta xewê, muxtar grub bela kir û dudu dudu şandin çend malan. Serê sibê zû rabûn, taştiya xwe xwarin û ji gund cûn.

Piştê çend rojan timek ji "hêzên xusûsi" hat gund û muxtar birin bajêr ba mesûlekî eskerî. Mesûl dest bi xeberdanê kir: "çendekî beri nuha grubeke terorista hatiye gundê we û şevekê li gundê we maye. We xwarin daye wan û kincen wan şûştine. Em hemû tiçti zanin". Muxtar înakar kir,

mesûlê eskeriyê vê carê "terorist" li mala kê râzane navê wan da. Muxtar cardin idiaya mesûl qebul nekir. Mesûl bi nermî got: "Em zanin "terorist" hatine gundê we. Dibe ku we ji tîrsa alikariya wan kiriye. Berê jî, me jiwe ra gotibû. Em çek (sileh) bidin we. Ji bo paras-tina we hewce ye ku tifngên we hebin. Em tifngan bidin we. Ji bo ku careke din hûn kesi nehêlin gundê xwe".

Muxtar got: Em çekên we naxwazin. Kes nayê gundê me. Gundi jî çekan naxwazin.

Li ser vê peyva muxtar, mesûlê eskeriyê hêrs bû. Û bi dengê bilind got: "Hûn alikariya me nakin. Ez ji te ra dibêjim ku em carek din bibihîzin ku "terorist" hatine gundê we û we ji alikariya wan kiriye, emê we gişa bigrin". Mesûlê eskeriyê hinek tehdîten din jî kir.

Ev bûyera ku me bi şiklê çiroki got, ji alî naveroka xwe ve raste û li gundekî Kurdistanê bûye. Gund, gundekî welatperwer e û gundi çekêna caşîtiyê hilnagrın. Ji bo vê yekê, rejîma faşist dixwaze bi

hinek leystik û provakasyonan ve çavên gundiyan bitirsine û bike hevalbendên xwe. Ji munaqaşeya muxtar û mesûlê eskeriyê jî baş te fahmkîr ku kesen bi navê "şoreşger" i çûne gund, bi rastî merîvîn eskeriyê ne. Û dixwazin bi van dek û dolaban ve hevalbendiya dewleta faşist bi gundiyan bidin qebûl kîrin. Ku wusa nebiya ordiya Tirk wê gund "Bîşewitan" da.

Bi van riyan dixwazin hevalbendiya dewletê xurt bikin, rastî û neras ti tevlîhevbin. Di vî warî deji, ji şoreşger û welatperweren Kurdistanêre gelek wezife dikevin. Eşkerekirina van leystik û provakasyonan cû dakirina rastî û ne ras-tiyan, bê şik wezi feyek welatperwîriyê ye.

Rêzan Kurdî-Wan

Nameyên Gihîstîn Destê Me

Nameyên ketine destê me û me mecalâ çapkirine nedîye ev in;

Ji Aimanya Federal; Zinar-Nienburg, N.Almaz-Nienburg, M. Alî-Hamburg, Kemal-Swisre, S.Farqîn-Entab.

DI ZINDANA DIYARBEKIR...

dixwazin ku rojekê beri rojekê tedbîr bêñ girtin û kîrinê ne însanî tawlê bêñ sekinandin. Malbetên girtiyan dibêjin heger li hember vê zulmê tedbîr neyê stendin ewî nîvî me li ber hefsê û nîvî me ji li ber bîna SHP'ê têkeve grewa birçbûnê. Rêxistina me ya Diyarbekir ji vê xemginî û daxwaza wan di cî de dibîne û piştgiriya wan dike. Pişti van bûyaran, di 10'ê

Sibatê de dema rojnama me ket çapê hin agahdariyênuh gihîstîn me. Li gor van agahdariyan, girtiyan hefsa leşkerî grewa birçbûnê qulibandine GREWA MİRİNÊ. Daxwazên wan yêniyiş, dibê işkence, zulm û zor li wan neyê kîrin û bi KURDÎ axafîn serbestbe. Ev daxwaz û liberxwedana ji bo vê daxwazê piştgiriye ne bes ji, hemû gel û malbatan wan diger, her wisa git-

tiyên hefsa Diyarbekir ya sivil jî ji bona piştgiriye keti ne grewa bê sûre û girtiyan hefsa Agîrî û Metrisê jî dest bi grewa birçbûnê kîrine. Têkoşîn û liberxwedana girtiyan zindana Diyarbekir ji alî gel ve ji bi girseyî tê destekkirin. Lî radyo û televizyonâhezên kolonyalist û rojnamen burjuwazî car-din wek hertim tiştekî na-bêjin û naxwazin gelji vê liberxwedanê agahdar bibe.

Meclîsa Tirk tevlîhev bû...

herêmê mesûl hatiye dîtin û gundi bûne muxetabê her awa muamelân xirab. Her çiqas ku herêm xwedî dewlemendîyen ser erd û bin erdê ye ku bersîva piraniya ihtiyacen Tirkîye dide ji herêm wek herêmek meh-rûmiyetê hatiye hiştin, hatiye qedexekirin ku bi zimanê xwe biaxîvin, zimanê xwe yê nîvîsandinê bi kar bînin".

Di dema vê xeberdanê de, gelek parlamenteleren ANAP'ê bi kîrku bi qapaxen masan ketin, bi qelabalixê hêç û harî, M. Alî Eren protesto kîrin. Lî M. Alî Eren got: "Hişbin û guhdarî kin, emî li vir van tiştan bêjin" û wiha domand:

"Serokwezîr û hukmet, gava Aysel'a Bulgaristanê tînîn, gava dibêjin ku tahdeyî li Tirkîn wir

dibe, gava kampanya vedikin ku çima navê wan hatiye guhartin; gava wezîrê derva diqîre ku çima peyva "Tirk" ji navê komelêni li Yunanistan tê rakirin, çima li ser tiştan ku li Rojhîlatê bi Kurdan tê kîrin bê deng dimîn. Li welatê me tahdeyî li qewmiyeten eqalî tê kîrin".

Parlemento Rabû Piyan

Vê axaftina han, şovenîzma piraniya parlamenteleren Tirk rakir. yîn ANAP'ê bi hêç û harî protesta birin ser M. Alî Eren. Parlamenteleren ANAP'ê yê Elezîzê Ulku Soylemezoglu qîriya got: "eqalî nînin, Cumhuriyeta Tirkîye heye". Parlamenteleren ANAP'ê yê Ankarê Seref Bozkurt ji got: "Miletê Tirk tevayiyek e ku nayê perçekirin. Li Tirkîye eqalî

Destpêk r.6-7

Hevpeyvîn bi M. van Bruinessen re

eserên ji aliye kulturî ve girîng û ji aliye ilmî ve hêja pêşkêşî me dike. Hercîqas xwendina wî ya unîversitê tuneye jî, xebatên wî pirr bi qalite ne. Mirov dikare çapa nû ya kovara Jînê ya ku wî hazır kîribû, bi eserên ku di çarçewa unîversitê derdi kevin re muqayese bike. Bi a min divê her rewşenbîrekî Kurd wan bikire, bra him kovara Jînê bi xwe him jî Mehmed Emîn Beg ji wan re bibe nimûne.

Di van demen dawî de hin ronakbîrên Kurd ku unîversitê xwendine, dest bi nîvisandina lêkolînê kîrin, ev pêşveçünê e ku hêviyê dide mirov. Mesela Malmisanj gelek aktif e. Ferhenga Dimilkî (Zazakî)- Tirk ya ku hazır kîriye, gaveke pêşin a girîng e. Ya herî baş e, ji xwe wekî din jî tune. Bira Dimîlî (Zazakî) li wir bîmîne, bi Kurmançî jî hîn ferhengek baş tuneye. Belkî di salên pêş me de eew û yên wek wî ronakbîrên ciwan (xort) ên ku di unîversitê de zimmaşıya umûmî xwendine, dê bikaribin ferhen-gên bastır çebikin.

ARMANC. Di dema pêş de xebatên ku tu dixwazî li ser Kurd û Kurdistanê bikî ci ne?

- Pişti temambûna karê min li Endonezyayê, ez dixwazim ku pêşveçûna tevgera Kurdî ya pişti Şerî II. ê Cîhanê kitêbek binivîsim. Ez dixwazim tevgeren Iran, Iraq û Tirkîye, di çarçewaka hîn fi-rehtir de tedqîq bikim û guherînên sosyo-ekonomîk ên ku li Kurdistanê dibin bi pêşveçûnîn politîk ên Rojhîlatâ Navîn ve girêdim. Kitêbeke din a ku ez dixwazim binivîsim li ser gera (seyaheta) Ew-liya Çelebî ya Kurdistanâ Başûr e.

ARMANC. Gelo tiştekî din heye ku tu bixwazî ji xwendevanen Armancê re bêjî?

- Ez dibêjim qeypiraniya xwendevanen we, xwendekar, ronakbîrên ciwan û penaber in. Yanî, dibe ku di nav-hoyen dijwar de dijîn, ji alî maneviyat û halê ruhî de jî ne rehet in. Nîzanin ku wê hetaçi çaxê

li Ewrûpa Rojava bimînin, nîzanin ka gelo wê vege-rin welatê xwe yan na. Tevî van hemû tiştan jî, li vir gelek imkan hene ku li welat bi dest nakevin. Divê hûn van imkanan gişan bikar bînin. Hûn dikarin zimanê biyanî fîr bibin; di riya İngilizî, Almanî, Frensizî yan jî Swêdî re xezîneyek gelek mezin a kitêban li we ve-dibe. Hûn dikarin nasîtiyê bi wan mirovan re deynin ku ji welatinî din ên curbicur têñ û xwedan tecrûbên girîng in. Kesen ku li xerîbiyê pîrê caran xwe hefsî çarçewek teng dikin, her wekî di baweriyen dînî de, di politikayê de jî dikevin sekterizmê. Lî na, ger hûn li vir ufqên (asoyen) xwe ber fireh bîkin, hewl bidin ku di ramân û bîr û baweriyen din de jî bigihê, hûn dikarin dersên tecrûbên welatên din bigrin û hûn dikarin rolek baş bilizin ji bo we-latê xwe û ji bo gelê xwe. Ez ji we hemûyan re ser-keftinê dixwazim.

Dûmahîka xeberên rûpela 1'ê

Konferans Li Ser Rewşa Kurda...

UNESCO yê Komîta hu-quqê navnetewî, mebûsê Partiya Sosyal Demokrat ê Parlementoya Ewrûpa, Kon-solosiya Bulgar li Bonn, ge-lek rêtixînên Alman ên ku bi bîyanîyan ve meşxûldibin û gelek rojnamevanen Alman.

Di konferensê de li ser wan pîrsan munaqeşe û xeberdan çêbûn:

1- Rewşa jîn û xorten Kurdan

2- Rewşa hunermend û nîvîskarên Kurdan.

3- Kurd di dibistanen Almanya de.

4- Ciye Kurdan -meslek û xwenasîna wan a Kurdi.

5- Di civaka Almanya Federal de perspektifên ji bo Kurdan

Konferansê ji hukûmeta Almanya Federal ev daxwazîjîn jî wek yê netewen din ê li Almanya dijîn karibin di dibistanen Alman de zimanê xwe fîr bibin.

b-Divê ku bi zimanê Kurdi di radîyo û televizyonê de program bîne weşandin.

c-Divê ku di dibistanen bilind û înstîtûte zanîyari yê Almanya Federal û Berlîna Rojava de besen Kurdolojîyê bêne vekirin û li ser çand û literatûra Kurdi lêkolînê zanîyari çebivin, ji bo vê yekê bêne arizikirin.

d-Divê ku bîbîlyotekên Almanya cî bidine pîrtûk û literatûra Kurdi.

e-Divê ku ji bo jîn û mîrên Kurdan ên bi xwendin û nîvisandînê nîzanin, kursen hînkirina zimanê Kurdi benê

Pêşmerge êrîş bir ser...

(Keleşinkof, Dîktîryof, G-3 û hwd).

27'ê Çileyê Paşîn de pêşmergen Malbenda 3 (mitîqa Hewlîr) yê Yekîtiya Niştiman bi şev êrîşek birin ser bajarê Serîfes (32 km. dûrî Hewlîr e) û bajar zevt kîrin.

Serîfes bajarekî turistîk û li ser esasekî modern avabiye. Ji ber asêbûn û xweşikiya bajêr Saddam Huseyin û dora wî wê

amedekirin.

f-Divê ku ji bo çapkirin û weşandina pîrtûk û kaseten Kurdistanê.

g-Divê ku nufûsên Almanya navê Kurdi nasbike û nebe alîkarê tirkirina Kurdan.

h-Divê ku ji Komelên Kurdan ê li Almanya Federal û Berlîna Rojava re, yên karê sosyal ji bo Kurden li vir dijîn dîkin, alîkarî bê kîrin.

Amadekarên konferansê bîyîr girtin ku sala were, li Akademiya Kilîsa Protestan a li bajarê Izerloh konferansseke din li ser rewşa jîn û xorten Kurd ên li Almanya dijîn çêke.

Rojname û radyoyen Alman cî dane konferansê. Roj namevanan bi amadekarê konferansê re û bi rêtixînên Kurden li Almanya re hev-peyvîn li ser rewş û pîrsen Kurden ku li Amanya dijîn çêkirin.

tiya Baas.

2- Îmhakirina 1150 kabînê turistîk.

3- Îmhakirina du sistemên radarê.

4- Îmhakirina istasyona parazîkirina radyoyê.

5- Îmhakirina istasyonek lêkolînê ya astronomiyê.

6- Şewtandina 4 panzê, tanqek û 30 erebîn muxtelîf ên eskerî.

Tevgera şoreşê bi kevir û dara destpêkir

Li erdê Filistînî ji bîst salan vir da, raperîna herî mezin destpêkir, ji bal lawen Filistînî yên ku ev 20 sale di nav "serê Ereb -İsrail" de hatine dinê. Ev zarok di nav tehcîr, kuştin û girtinê de mezinbûn. Hêj di zaroktiya xwe de guhê wan hînî dengê top û tivingan bûye û edelê zikê wan li ber dengê tanq û topa şîdyane. Giraniya potansiyela berxwedana iroyî, ew zarakê ku ji 1967'an virde hatine dinyê ne.

dibarîne, heta nuha nêzikî 100 Filistînî hatine kuştin, 750 kes birîndar bûne, 7000 kes hatine girtina binçav û 2000 kes ji avêtine zîndana. İsrailî bi wan "tedbiran" ji têrnabin. Xorten Filistînî nefi dikin derveye Filistînê û kampen ku Filistîn lê dijîn hildigrin bin ablûka abori. İsrailî heta nuha di ser ruyê dînyayê de ci ser û raperînande tişte ku nehatî bikaranîn, bikar dîne. Ji bo ku xorten Filistînê nikaribin bi

Miletên Yekbûyî bîryarek li dijî İsrailî girt. Bîryar weha ye;

1- Konsey bangî İsrail dike, ji bo sivilen li erden ku İsrail sala 1967 vir de dagirkirîye dijîn Peymana Cenevre a sala 1949 pêk bîne.

2- Konsey, bangî İsrail dike ku ev sivilen li erden da-girkirî dijîn nayen nefikirin.

3- Konsey, İsrailê wek "Hêzeke dagiker" bi israrî "Hêzeke dagiker" bi israrî dawetî pêkanîna Peymana Cenevîre dike.

sosyalist bi hişki İsrail protesto kîrin. Sekreterê Giştî yê Partiya Komunist a Yekîtiya Sovyet M. Gorbaçov namek ji Arafat re şand. Di nama xwe de carek din behsa konferansa navnetewî ya li ser problemen Rojhîlata Navîn kir. Welatê Ereba Libya, Urdun, Yemena

Raperîna iro ya gelê Filistînî di 9'ê Çileyê Pêşî de destpêkir. Siyonîstan dijî wê raperînê terorek bi xwînê barandin ser Filistîniyan. Lê Filistîniyan serî li ber wê teror nedanîn, raperîn hêj bilindir û firehtir kirin. İsrailî dest bi "tedbiran" kuştin, birîndarkirin, girtin û qedexekirina derketina kuçan kir. Lê ewan "tedbiran" hemuyan jî nekaribû pêsiya raperînê bigre.

Yaser Arafat armanca raperînê wiha dide xwiyakirin. "Ev tevgera şoreşerî ya bi kevir û daran destpêkiriye, heta Qudus rizgar nebe wê nesekine". İsrail ji bona raperînê bişkîne agir

kevir û daran şer bikin, eskeren İsrailî xortan dignin û milen wan dişkînen. Heta iro milê 300 kesî hatiye şikandin.

Dijî wê zulma İsrail, gelê Filistîn li seranseri erden hafî dagirkirin, derkete kuçan û dijî kirinan sekinî, Qudus, Nablus, Yafa û Nezaret'ê de gel 24 saat dest ji kar berda, tevayî Ereban dukan û ciyê karêne xwe ne vekirin. Navdarên Filistîniyan bangî gel kirin ku neçin karê İsrailî nekin. İsrailî bi xwe jî, qederî 1500 kesî li dijî teror û qetîlama dewletê meşyan û bi navê "A nuha aşîti" belavok belavkirin.

Konseye Ewlekarî ya

4- Konsey daxwaz dike ku Qudus jî di nav de li ser erden Filistînê yê 1967'an hate dagirkirin tetkîk bêne kirin. Konseye bîryara şandina wekilê Perez de Cuellar; Marrak Couldin a Filistînê girt. Marrak Couldin cû lê ji ber teror û "tedbir" en İsrailî nekarî hemû kampen Filistîniya bibine. Beriya wî jî vekîlê wezîre derve yê İngîlerê çûbû Filistîn. Li ciyên ku Filistîn lê dijî geriya û got; "Jiyana Filistîniyen di kampa de jiyaneke derveyî insaniye ye".

Tevayiya dinê li dijî wê zulm û tadaviya İsrail rabûye. Piraniya dewletê Ewrûpayê û welatê

Başûr, Yemena Bakur, Cezayir û Surye bi tundayî li dijî van kirin İsrailî rabûn.

Li ber domkirin û xurtbûna raperîn İsrail gav paşde avet. İzak Şamîr got: "Em dikarin otonomiyê bidin Gazayê û Şerîa Rojava". Li ser gotinê İzak Şamîr, Arafat got: "Ev bertilek erzan e ji bo Filistîniya. Heta Qudus rizgar nebe, em raperînê nasekinîn".

Li ser bûyeren li Filistînê, Konseye RRF kom bû û selahiyet da komisyonike huquqî ku li ser durustkirina hukumeteke Filistîn bisekine. Lê heta nuha Ebû Cîhat û Ebû İyad di axaftinê xwe de ne bi vê gavê re ne.

Filistîn wê biserkeve...!

"Şoreşa bi kevir û daran heya Qudus ji dagirkiran bête xilas kirin wê dom bike."

Yaser ARAFAT

Ev 40 sal in ku gelê Filistînî li dij dagirkirêne siyonist bê westan têdikoşe li gor bîryara Netewen Yekbûyî ya 29'ê Çireya Paşin a 1947'an mafê gelê Filistînî heye ku hukûmeta wxe ya demî (muweqet) ava bike û divê ev hukûmeta demî jî alî qanûnê navnetewî û NY bête parastin. Lê belê siyonîstan fersend nedan bûyarekê wûsa. Di sala 1988'an de siyonîstan hukûmeta xwe ya demî ilan kirin û dewleta xwe jî ava kirin. Bi ilan kirina dewleteke siyonist dagirkirina welatê Filistîniyan jî dest pê kir. Gelê Filistîn bi terora siyonîstan mecbûr man cî û warê xwe terk kir.

Li ciyê ku Filistînî terk kirin, cuhî xanî ava kirin û roj bi roj erden dagirkirî firehtir kirin. Her şîara siyonîstan "İsrâilek Mezin" bû û iro jî hêzen siyonîstan dav ji vê şîarê bernedane.

Gelê Filistîn di pêşengîya RRF (Rexistina Rizgariya Filistînê) de iro ketiye merhalek nû. Nemaze pişti civîna zîrveyî ya R. Reagan û M. Gorbaçov nêrîna hin hêzen ku li dij RRF bûn, hatin guhertin. İro kesê wekî Richard Murphy (Nunerê taybatî yê Qesra Spi (White House) yê Rojhîlata Navîn di pirsa gelê Filistîn de wek berê nafikire. Di Kongre de eşkere got ku sedema tevlîheviya li herêmên dagirkirî, dagirkirina İsrail e. Do kesen wek Richard Murphy bûn ku bûroya RRF'ê li DYD (Dewletê Yekbûyî Yê Amerîkayê) dan girtin. Lê belê dîtin ku pirsa Filistînê ji holê ranebû û ber bi bişâftinê diçe. İro RRF ji alî 65 dewletan ve tê qebulkirin. Ev çend meh in ku ji bo amedekirina hukûmetek demî ya Filistîn komiteke hatiye ava kirin.

Nifûsa Filistîniya ya İroyîn

Welat	Kamp	Derve	Yekûn
Lubnan	143.809	134.800	277.609
Urdun	208.716	636.826	845.542
Suriye	72.208	182.781	257.989
Ş. Rojava	94.824	278.826	373.750
Gazze	244.416	200.486	444.902

Li Qudus, Nablus, Yafa, Beytil Lahm û Nazaret jî li dor milyonek Filistînî dijîn.

Serfiraziya kozmonotên Sovyet

Kozmonotê Sovyetî Yurî Romanenko (43 salî) pişti 327 rojên li asmana (ezmana) bi selametî vegeriya dinê. Romenenko 327 rojên xwe li asmana di istasyona asmanê Mîr de derbas kir. Bi vê jî Romanenko rekorek şikînand û di dîroka asman de gavek girîng avet. Rekora pêşî 237 roj bû.

Yurî Romanenko bi Soyuz TM-3 vegeriya dinê û li Kazaxîstanê daket erden. Bi Romenenko re du kozmonotên din ên Sovyetî, Aleksander Aleksandrov û Anatolî Levçenko jî hebûn. Nuha di şûna wan de du kozmonotên din, Vladimir

Titov û Musa Manarov li Mîr bi cî bûne û lêkolînên xwe didomînin. Bi Titov û monarov ev dibe gruba sêyemîn ku di istasyona asumanê Mîr de derbas kir. Mîr di meha Sibata sala 1986'an de hatibû şandin. Gruba kozmonotên pêşîn 125 roj û grûba din jî 237 roj têde man.

ZANU û ZAPU BÛN YEK

Serek û sekreterê yekemîn ê ZANU-PF (Yekîtiya Netewîya Afrîkî ya Zimbabwî Cepha Welatperwer), sekreterîz û serekewlet Robert Mugabe û serekê PF-ZAPU (Cepha Welatperwer- Yekîtiya Gelî a Afrîkî ya Zimbabwî) Joshua Nkomo peymana yekîtiya herdu hêzen îmze kirin.

Wek tê zanîn pişti serxwebûna Zimbabwî dijîtiyek ketibû navbera herdu hêzan. Joshua Nkomo terka welat kiribû. Hêzen welatperwer bi hev ketibûn û bi sedan însan hatibûn kuştin.

Herdu rêxistin, wê kongrên xwe çêkin. li gor lihevhatina Nkomo û Mugabe wê hukûmetek nû ji 1'ê meha Çileya Paşin 1988'e hate damezrandin û wê endamên PF-ZAPU jî di vê hukûmetî de cî girtin. Navî Partiya nû jî bû ZANU-PF (Yekîtiya Netewî ya Afrîkî ya Zimbabwî-Cepha Welatperwer) be. Serek û sekreterê yekemîn Robert Mugabe ye.